

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja

Liina Tuominen ja Jenna Vihavainen

Päihdehoitotyö suomalaisessa hoitotieteessä

Opinnäytetyö 2017

Tiivistelmä

Liina Tuominen ja Jenna Vihavainen

Päihdehoitotyö suomalaisessa hoitotieteessä - kuvaileva kirjallisuuskatsaus, 40 sivua, 1 liite

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sairaanhoitajakoulutus

Opinnäytetyö 2017

Ohjaajat: lehtori Riitta Kalpio, Saimaan ammattikorkeakoulu, terveystieteiden

tohtori Minna-Maria Behm, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri

Opinnäytetyö kuvaa suomalaisia hoitotieteellisiä päihdehoitotyötä käsitteleviä tutkimuksia. Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota yhteen suomalaisia hoitotieteellisiä päihdehoitotyöhön liittyviä tutkimuksia ja kuvata, miten päihdehoitotyötä on tutkittu suomalaisessa hoitotieteessä ja mihin päihdehoitotyötä koskeviin ongelmiin ja kysymyksiin hoitotiede on vastannut. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli koota päihdehoitotyötä käsittelevien tutkimuksien tuottamat jatkotutkimushaasteet. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka aineisto kerättiin sähköisistä tietokannoista sekä manuaalisella haulla. Aineisto koostui suomalaisista hoitotieteellisistä tutkimusartikkeleista (n=6), väitöskirjoista (n=4) ja pro gradu -tutkielmista (n=17).

Opinnäytetyön tulokset saatiin käyttämällä aineiston analyysimenetelmänä teemoittelua. Tuloksista kävi ilmi, että suomalaisissa hoitotieteellisissä tutkimuksissa päihdehoitotyötä kuvaavat tutkimukset muodostivat seitsemän teemaa. Suurimmaksi tutkituksi teemaksi nousi päihdehoitotyön sisältöjä ja menetelmiä käsittelevät tutkimukset. Myös hoitotyöntekijää päihdehoitotyön toteuttajana käsitteleviä tutkimuksia ja päihde-ehtoista asiakkuutta kuvaavia tutkimuksia on tehty runsaasti. Lisäksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tapahtuvaa päihdehoitotyötä tarkastelevien tutkimuksien osuus on huomattava. Omiksi teemoikseen erottuivat päihdehoitotyötä äitiyshuollon yhteydessä käsittelevät tutkimukset sekä päihdehoitotyötä huumeidenkäyttäjien hoidossa käsittelevät tutkimukset. Hoitotyön opiskelijoiden päihdehoitotyön osaamista käsiteltiin kahdessa tutkimuksessa. Osa opinnäytetyön aineistossa olleista tutkimuksista kuuluu aihepiiriltään useampaan teemaan.

Laaja-alainen kuvaileva kirjallisuuskatsaus soveltui erinomaisesti kartoittamaan jo olemassa olevaa tutkimustietoa. Kirjallisuuskatsaus ilmensi, että päihdehoitotyötä on tutkittu suomalaisessa hoitotieteessä varsin monipuolisesti, mutta jatkotutkittavaa on edelleen runsaasti.

Opinnäytetyön tulokset tarjoavat jo itsessään useita jatkotutkimushaasteita. Lisäksi aiheita voisi tarkastella eri mittakaavassa, kuten esimerkiksi, miten päihdehoitotyötä on tutkittu kansainvälisissä tutkimuksissa. Samaa tutkimusmenetelmää voisi myös hyödyntää tarkastelemalla muita hoitotyön osa-alueita koskevia tutkimuksia.

Avainsanat: päihdehoitotyö, hoitotieteellinen tutkimus, kirjallisuuskatsaus

Abstract

Liina Tuominen, Jenna Vihavainen

Substance abuse nursing in Finnish nursing science – A literature review, 40 pages, 1 appendix

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services Lappeenranta

Degree Programme in Nursing

Bachelor's thesis 2017

Instructor: Senior Lecturer Riitta Kalpio, Saimaa University of Applied Sciences, Doctor of Health Science, Minna-Maria Behm

The purpose of the thesis was to describe how Finnish nursing science has researched substance abuse nursing. The aim of this research was to aggregate Finnish dissertations and describe how substance abuse nursing has been researched in Finnish nursing science and examine which research problems nursing science has been able to find an answer for. In addition, the aim of the research was aggregate already existing dissertations further research issues. The thesis was conducted as a descriptive literature review. The material consisted of articles, doctoral dissertations and master's theses that were collected from electronic databases and manual search.

According to the results, seven themes were found in the studies of substance abuse nursing. The most studied theme was the study of the content and methods. There were also a number of studies on employees and clients and their experiences about substance abuse nursing. The proportion of studies on substance abuse nursing on school and student health care was also notable. Furthermore, there were other themes such as the studies on substance abuse nursing in maternity care and substance abuse nursing for drug users. Nursing students' skills in substance abuse nursing were discussed in two studies. Some of the studies were simultaneously related to several themes.

A wide literature review was a suitable method to map already existing research data. This literature review disclosed that substance abuse nursing has been studied quite widely in Finnish nursing science but there are still many research topics left to be studied.

The results of the thesis offer topics for further research. In addition, the topic could be viewed on a larger scale, for example, how substance abuse nursing has been studied in international studies. The same research method could also be utilized by examining other studies in the areas of nursing.

Keywords: substance abuse nursing, research of nursing science, literature review

Sisälllys

1	Johdanto	5
2	Hoitotiede ja tieteelliset julkaisut	6
3	Päihdehoitotyö	7
4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	9
5	Opinnäytetyön toteutus	10
5.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä	10
5.2	Aineiston keruu ja analyysi	12
6	Aineiston kuvaus	14
7	Keskeiset tulokset	16
7.1	Päihdehoitotyön sisällöt ja menetelmät	18
7.2	Hoitotyöntekijä päihdehoitotyön toteuttajana	21
7.3	Päihdehoitotyö ja hoitotyön opiskelijat	23
7.4	Päihde-ehdotin asiakkuus	23
7.5	Päihdehoitotyö ja äitiys	26
7.6	Päihdehoitotyö koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa	27
7.7	Päihdehoitotyö ja huumeidenkäyttäjät	30
8	Pohdinta	31
8.1	Eettisyys	33
8.2	Luotettavuus	33
8.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	34
	Kuviot	36
	Taulukot	36
	Lähteet	37

Liitteet

Liite 1 Aineistomatriisi

1 Johdanto

Opinnäytetyömme kuvaa miten päihdehoitotyötä on suomalaisessa hoitotieteessä tutkittu. Tarkoituksemme on luoda katsaus siitä, millaisia päihdehoitotyöhön liittyviä ilmiöitä on tähän mennessä tutkittu hoitotieteessä ja mitkä ovat näiden tutkimuksien keskeisimmät tutkimustulokset. Tämän opinnäytteen myötä ilmenee se, mitä päihdehoitotyöhön liittyviä asioita ei ole suomalaisessa hoitotieteessä tutkittu. Katsauksessamme analysoimme suomalaisia hoitotieteellisiä alkuperäistutkimuksia, jotka käsittelevät päihdehoitotyötä.

Valitsimme tarkasteltavaksi tämän aihepiirin, koska katsoimme tärkeäksi luoda kokonaiskuvaa siitä, millaisia tutkimuksia päihdehoitotyötä koskien on jo tehty, ja minkälaisille tutkimuksille olisi vielä tarvetta. Katsauksestamme on hyötyä muun muassa päihdehoitotyötä opinnäytetyön aiheeksi pohtiville opiskelijoille sekä muille hoitotieteellistä tutkimusta tekeville. Aiheena päihdehoitotyö on hoitoalalle ajankohtainen uudenlaisten päihteiden käyttäjien ja päihteiden yleistyessä sekä palvelurakenteiden muuttuessa.

Päihderiippuvuuksista alkoholiriippuvuus on merkityksellinen kansanterveydellinen ongelma Suomessa. Jopa noin 10-15% suomalaisista miehistä potee elämänsä aikana alkoholiriippuvuutta ja viime vuosina myös naisten alkoholiriippuvuus on selvästi yleistynyt. (Huttunen 2015.) Vuoden 2012 rekisteritutkimuksen mukaan Suomessa on 18 000 – 30 000 amfetamiinin tai opioidien ongelmakäyttäjää ja määrä näyttää tutkimuksen perusteella lisääntyneen viime vuosina (Alho, Brummer-Korvenkontio, Forsell, Kainulainen, Karjalainen, Kotovirta, Ollgren, Partanen, Rönkä, Seppälä, Varjonen & Virtanen 2012). Näiden lukujen perusteella voimme arvioida päihteiden käytön ja päihdehoitotyön olevan ajankohtaisia ja tärkeitä tutkimuksen aiheita Suomessa tänä päivänä.

Myös oma kiinnostuksemme päihdehoitotyötä kohtaan johdatteli meitä valitsemaan aiheen. Omaa ammatillista kehittymistämme valmistuvina sairaanhoitajina opinnäytetyömme tulee tukemaan myös tutkimusosaamisen karttumisen osalta. Lisäksi opinnäytetyötä tehdessämme opimme pohdiskelemaan aihepiiriä hyvin erilaisista näkökulmista, ja näin saamme luotua kattavamman kuvan

päihdehoitotyön eri ilmiöistä, josta olisi apua näyttöön perustuvan hoitotyön toteuttamisessa.

2 Hoitotiede ja tieteelliset julkaisut

Hoitotiede on oma itsenäinen tieteenalansa, jossa pyritään löytämään totuus muodostamalla sellaisia todennäköisiä teorioita, joilla ihmistä, terveyttä, hoitotyötä ja ympäristöä voidaan ymmärtää ja kehittää monipuolisesti. Itsenäisellä tieteenalalla on oikeus tuottaa alan tutkimusta sekä järjestää alan korkeinta akateemista koulutusta. Suomessa hoitotieteellistä koulutusta järjestetään Itä-Suomen, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistossa sekä lisäksi ruotsinkielissä Åbo Akademiassa. (Eriksson, Isola, Kyngäs, Leino-Kilpi, Lindström, Paavilainen, Pietilä, Salanterä, Vehviläinen-Julkunen & Åstedt-Kurki 2012, 12; 18.)

Hoitotieteen tavoite on tiedon lisääminen terveydestä, kärsimyksestä ja hoitamisesta. Tavoitteena on myös auttaa ymmärtämään ihmisen erilaisuutta. Hoitotieteen tärkeimpiä tehtäviä on tuottaa tietoa terveystalouden käyttäjille ja koko väestölle. Potilaan näkökulmasta tehdyt tutkimukset ovat lisääntymässä. Hoitotiedettä voidaan käyttää myös apuna yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Myös muut tieteenalat voivat hyötyä hoitotieteellisistä tutkimuksista niin suoraan kuin välillisesti. Hoitotieteelliseen tietoon kuuluu tieteenalalle ominaisten tai soveltuvien tutkimusmenetelmien kehittäminen. Hoitotyöntekijän näkökulmasta hoitotiede auttaa jäsentämään hoitotodellisuutta ja tukemaan päätöksenteossa. (Eriksson ym. 2012, 31-32.)

Hoitotiede ja toiminta käytännössä kohtaavat vahvasti, sillä hoitotiede tuottaa tietoa käytännön toimintoihin ja käytännön työ tuottaa uusia tutkimuksen kohteita hoitotieteelle. Hoitotyön ja hoitamisen tulee perustua tieteellisesti tutkittuun ja tuotettuun tietoon sekä sellaisiin hoitotyön auttamismenetelmiin, joista on saatu positiivisia tuloksia. Uuden terveydenhuoltolain mukaan hoitotyö tarkoittaa terveysalan ammattilaisten antamaa hoitoa, jossa käytetään toimintoja ja interventioita, jotka perustuvat tutkittuun tietoon, ammattilaisen kokemuksiin tai koettuihin käytänteisiin. (Eriksson ym. 2012, 12; 44-48.)

Vertaisarvioinnin läpikäyneitä hoitotieteellisiä artikkeleita Suomessa julkaisee kaksi lehteä. Hoitotieteiden tutkimusseura toimittaa Hoitotiede nimistä lehteä. Lehti toimii hoitotieteellisen tutkimustiedon välittäjänä ja tieteellisenä keskustelufoorumina. Neljä kertaa vuodessa ilmestyvä lehti julkaisee tieteellisiä artikkeleja liittyen tutkimuksiin, alan koulutukseen ja hoitamiseen. Se julkaisee myös erilaisia hoitotieteen alueeseen liittyviä katsauksia. (HTTS 2016.) Toinen suomalainen hoitotieteellinen lehti on neljä kertaa vuodessa ilmestyvä Tutkiva Hoitotyö. Siinä julkaistaan tieteellisiä tutkimuksia. Lehden teemoja ovat hoitotyön kehittäminen, hoitotyön interventiot ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Tutkiva Hoitotyö -lehti julkaisee tutkimuksia tähdäten hoitotyön, koulutuksen ja johtamisen kehittämiseen. (Sairaanhoitajaliitto 2014.)

Hoitotieteellisiä opinnäytteitä, joita tehdään yliopistoissa, ovat kandidaatintutkielmat, pro gradu -tutkielmat, lisensiaatintyöt sekä väitöskirjat. Kandidaatintutkielma sisältyy yliopistoissa alempaan korkeakoulututkintoon, joka edeltää maisterin tutkintoa. Pro gradut -tutkielmat ovat ylempää korkeakoulututkintoa eli maisterintutkintoa varten kirjoitettuja tieteellisiä tutkielmia. Lisensiaatintyö kuuluu lisensiaattitutkintoon, joka on yliopistollisen ylemmän korkeakoulututkinnon jatkotutkinto. Väitöskirjat ovat tohtoritutkinnon suorittamiseksi tehtyjä tieteellisiä opinnäytteitä. Ammattikorkeakoulussa sekä ylemmässä ammattikorkeakoulussa terveysalalla tehdään myös tutkinnon suorittamiseksi opinnäytetyö. Tässä opinnäytetyössä käsittelemme hoitotieteellisiä pro gradu -tutkielmia ja väitöskirjoja sekä hoitotieteellisiä lehtiartikkeleita. Emme käsittele kandidaatintutkielmia, lisensiaatintöitä tai ammattikorkeakoulussa tehtyjä opinnäytteitä.

3 Päihdehoitotyö

Kunnan on järjestettävä ja tarjottava asukkailleen päihdehuoltoa, joka on sisälöltään ja laajuudeltaan kunnassa esiintyvän tarpeen mukaista. Päihdehuollon tavoitteena on vähentää ja ehkäistä päihteiden ongelmakäyttöä, siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. (Päihdehuoltolaki 41/1986.)

Päihdehoitotyötä tehdään sekä sosiaali- että terveydenhuollon toimintayksiköissä. Päihdehoitotyö on osa päihdetyötä ja se sisältää terveyttä edistävää, päihteidenkäyttöä ja sen haittoja ehkäisevää ja korjaavaa sekä kärsimyksiä lievittävää päihdetyötä. (Holmberg, Inkinen, Kurki, Partanen & Salo-Chydenius 2015, 29; Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta 2014, 85-96.)

Terveyttä edistävä päihdehoitotyö sisältää neutraalin ja tosiasioihin perustuvan tiedon välittämistä, neuvomista ja ohjaamista. Tietoa tulee antaa päihteistä ja niiden käytön riskeistä, käyttötavoista, käytön tasoista sekä käyttäytymiseen vaikuttamisesta. Päihdehoitotyötä tekevän on kannustettava asiakasta tai potilasta terveellisiin elämäntapoihin tupakoinnin, alkoholinkäytön, huumeidenkäytön tai rahapelaamisen ehkäisemiseksi. Päihteitä koskevan terveyden edistämisen kohteena on koko väestö: nuoret, aikuiset ja ikääntyneet. Haittojen vähentämiseen tähtäävä päihdehoitotyö sisältää neuvonnan ja ohjauksen lisäksi motiivointia ja tukemista. Päihteiden käytön jatkumisesta huolimatta on pyrittävä vähentämään päihteistä aiheutuvia vakavampia riskejä ja haittoja, esimerkiksi pitkäaikaissairauksia. Hoitotyöhön liittyy olennaisesti vuorovaikutustilanteet, jotka on pyrittävä luomaan hyväksyviksi, kunnioittaviksi ja tukea antaviksi. Onnistuneen vuorovaikutuksen ansiosta syntyy luottamuksellinen ilmapiiri käsitellä päihteidenkäyttöä monesta eri näkökulmasta, eikä päihteitä käyttävän tarvitse olla puolustuskannalla. (Holmberg ym. 2015, 193-196.)

Päihdeongelmaisten parissa tehtävä hoitotyö vaihtelee lyhytaikaisesta, akuuteissa päivystystilanteissa toteutettavasta hoitotyöstä pitkäaikaisiin kuntouttaviin hoitosuhteisiin. Hoitotyössä toteutettavia menetelmiä ovat muun muassa arviointi, seuranta, lääkehoito ja perushoito. Somaattisten ongelmien, muiden riippuvuuksien sekä mielenterveysongelmien huomiointi ja hoito vaativat työntekijöiltä hyvää yhteistyötä sekä moniammatillisessa tiimissä että yhteistyöverkostoissa. Päihdehoitotyöhön liittyy myös kärsimyksiä lievittävä hoitotyö, jossa korostuvat erityisesti hoiva ja huolenpito. Tapauksissa, joissa päihteidenkäytön vähentäminen ei onnistu vaan jatkuu kaoottisena ja elämäntilanne epävakana, on tärkeää toteuttaa inhimillistä hoitoa ja huolenpitoa asiakkaan tai potilaan itsemääräämisoikeutta kunnioittavasti. Työntekijän on tunnistettava tilanteet, joissa päihteidenkäyttö on kriisiytynyt. (Holmberg ym. 2015, 196-197.)

Päihdehoitotyö vaatii hoitotyöntekijöiltä erityisosaamista. Opetusministeriö on laatinut vuonna 2007 valtakunnalliset suositukset päihdetyön koulutuksen kehittämiseksi. Suosituksessa ehdotetaan, että päihdehoitotyötä opiskelevan tulisi hallita perustiedot yleisimmistä päihteistä sekä niihin liittyvistä riskeistä ja haitoista. Opiskelijan tulisi lisäksi olla tietoinen omista asenteistaan ja pystyä suhtautumaan avoimesti ja ammatillisesti päihdeongelmiin tuntien alaansa koskevan lainsäädännön ja palveluverkoston. Opiskelijan tulisi myös tunnistaa päihdeiden riski- ja ongelmakäyttäjät sekä heidän läheisensä ja osata soveltaa varhaisen puuttumisen menetelmiä työssään ammattikuvansa puitteissa. Lisäksi suositellaan valmiutta puuttua päihdeiden käyttöön omassa työyhteisössä. (Heikkinen-Peltonen ym. 2014, 101-102.)

Esimerkiksi Saimaan ammattikorkeakoulussa hoitotyön opiskelijoiden opintosuunnitelmaan kuuluu 6 opintopisteen laajuinen mielenterveys- ja päihdehoitotyön opintojakso. Päihdehoitotyön osalta tavoitteena on kehittää opiskelijan taitoja kohdata ja ylläpitää hoidollista vuorovaikutusta päihdeongelmaisen ja hänen läheisensä kanssa. Tavoitteena on myös, että opiskelija osaa toteuttaa päihdehoitotyötä edistävästi, häiriötä ehkäisevästi ja voimavaralähtöisesti eri ympäristöissä. Mielenterveys- ja päihdehoitotyön opintoihin kuuluu myös 10 opintopisteen laajuinen käytännönharjoittelujakso, jonka opiskelija voi halutesaan suorittaa päihdehoitotyön yksikössä. Lisäksi tarjolla on valinnaisesti valittava 3 opintopisteen laajuinen päihdehoitotyön syventävä opintojakso. Tämän opintojakson tavoitteena on syventää opiskelijan aiempaa osaamista ja lisätä tietoutta eri-ikäisten asiakkaiden päihdehoitotyön toteuttamisesta ja kehittämisestä ammatillisesti, näyttöön perustuvasti sekä eettisyyttä noudattaen. (Saimaan ammattikorkeakoulu 2017.)

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme tarkoitus on kuvata päihdehoitotyöhön liittyviä suomalaisia hoitotieteellisiä tutkimuksia. Kokoamalla tutkimuksia ja niiden tuottamaa tietoa haluamme osoittaa, mitä päihdehoitotyöhön liittyviä ilmiöitä on suomalaisissa hoitotieteellisissä tutkimuksissa tutkittu ja mihin päihdehoitotyötä koskeviin ongelmiin ja kysymyksiin hoitotiede on vastannut. Lisäksi katsaus ilmentää sitä,

mitä ilmiöitä tutkimuksissa ei ole vielä käsitelty. Tuomme katsauksessamme ilmi päihdehoitotyötä käsittelevien tieteellisten tutkimuksien tuottaman keskeisimmän tiedon ja jatkotutkimushaasteet. Opinnäytetyömme on hyödynnettävissä muun muassa niille sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille, jotka pohtivat päihdehoitotyötä opinnäytetyönsä aihepiiriksi, sekä muille hoitotieteellistä tutkimusta tekeville.

Opinnäytetyössämme etsimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä päihdehoitotyöhön liittyviä ilmiöitä on tutkittu suomalaisissa hoitotieteellisissä tutkimuksissa?
2. Mitkä ovat näiden tutkimusten keskeisimmät tulokset?
3. Mitkä ovat näiden tutkimusten tarjoamat jatkotutkimushaasteet?

5 Opinnäytetyön toteutus

Toteutimme opinnäytetyömme kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, sillä sen avulla on mahdollista muodostaa kokonaiskuva tietystä aihealueesta tai asiakokonaisuudesta. Keräämällä tiettyyn aihealueeseen liittyvää kirjallisuutta, saadaan hahmotettua jo olemassa olevan tiedon määrää, tiedon sisältöä ja tiedon keruun menetelmiä. Kirjallisuuskatsaus on siis kokonaiskuva aiemmista tutkimuksista. Opinnäytetyömme katsaustyyppinä käytimme kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, sillä sen tarkoituksena on nimensä mukaisesti kuvata aihealueeseen liittyvää aiempaa tutkimusta, sen laajuutta, syvyyttä ja määrää. (Axelin, Stolt & Suhonen 2016, 7-8; 23.) Menetelmän tarkoitus vastaa nimenomaan tutkimuksemme tarkoitusta.

5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen prosessi muodostuu pääsääntöisesti neljästä vaiheesta: 1) tarkoituksen ja tutkimuskysymyksien määrittäminen, 2) materiaalin hakeminen, aineiston valitseminen ja arvioiminen, 3) aineiston analysoiminen ja kuvailun muodostaminen ja 4) tulosten raportoiminen ja tarkasteleminen. (Axe-

lin ym. 2016, 23; Ahonen, Jääskeläinen, Kangasniemi, Liikanen, Pietilä & Utriainen 2013.)

Kirjallisuuskatsauksen aiheen ja tarkoituksen määrittäminen antaa koko prosessille suunnan. Aiheen valintaan vaikuttavat tutkijan omat kiinnostuksen kohteet ja motivaatio. On tärkeää tiedostaa mahdolliset katsauksen aiheeseen kohdistuvat ennako-oletukset, sillä ne voivat vääristää todellista kuvaa aiheesta. Tutkittava tieto on pystyttävä tuomaan julki objektiivisesti. Hyvä tutkimuskysymys on valittuun aiheeseen nähden asianmukainen ja riittävän tarkka, mutta ei liian rajaava ja siihen on pystyttävä vastaamaan kirjallisuuden perusteella. Kysymystä muodostettaessa on huomionarvoista pohtia mitä ja minkälaista tietoa kysymykseen vastaaminen antaa ja onko saatu tieto hyödyllistä. (Axelin ym. 2016, 24; Ahonen ym. 2013.)

Aineiston valinta on yksi keskeisimmistä vaiheista kirjallisuuskatsauksessa. Se sisältää kirjallisuuden hakuprosessin ja aineistoksi sopivan kirjallisuuden valintaprosessin. Hakuprosessin systemaattisuuden taso riippuu katsaustyyppistä. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ilmiötä tutkitaan yleisesti, joten hakuprosessin ei tarvitse olla äärimmäisen systemaattinen. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tyypillisesti tarkastellaan julkaistuja tieteellisiä, vertaisarvioinnin käyneitä tutkimuksia. Aineiston haku tehdään tavallisesti elektronisista tieteellisistä tietokannoista tai manuaalisesti tieteellisistä julkaisuista. Aineiston sopivuuden merkittävin kriteeri on, että se on tarkoituksenmukainen ja vastaa tutkittavaan kysymykseen. Sovelletujen hakusanojen ja –lausekkeiden, rajausten ja mukaanotto- ja poissulkukriteerien avulla haku pysyy suunnitellusti oikeassa aiheessa ja helpottaa epäsoptivan materiaalin poissulkemista. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen hakuprosessissa ei kuitenkaan ole tavatonta, että hakukriteereistä poiketaan kesken prosessin, mikäli se on merkityksellistä tutkimuskysymyksen kannalta. (Axelin ym. 2016, 25-27; Ahonen ym. 2013.)

Kirjallisuuskatsauksessa analyysin tarkoitus on järjestää ja koota valitun aineiston tulokset. Valitusta aineistosta etsitään tutkittavan ilmiön kannalta tärkeitä seikkoja, joita ryhmitellään sisällöllisesti kokonaisuuksiksi. Tutkimuskysymyksen mukaan pääsisältö voidaan rakentaa eri tavoin. Ilmiötä voidaan tarkastella teemoittain, eli kun samankaltaisuuksia esiintyy tarpeeksi, muodostavat ne yhdes-

sä teeman. Teemojen muodostaminen perustuu syvälliseen aineiston tuntemiseen ja kokonaiskuvan hallintaan. Lopuksi teema nimetään sisältöään vastaavaksi. Viimeisenä analyysin tuloksista, eli teemoista, muodostetaan synteesi, eli uusi tulos. Synteesi on yksittäisistä tuloksista yleisempi kuva. Ideaalitulanteessa muodostettu synteesi sisältää syvällistä tietoa, joka tuottaa enemmän ymmärrystä aiheesta, kuin analysoidut tutkimukset yksittäin tarkasteluina tuottaisivat. (Axelin ym. 2016, 30-31, 33; Ahonen ym. 2013.)

Tulosten raportointi ja arviointi on viimeinen ja päättävä vaihe kirjallisuuskatsauksessa. Se sisältää tiivistetysti kirjallisuuskatsauksen tuottamat keskeiset tulokset, sisällöllisen ja menetelmällisen pohdinnan sekä tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden arvioinnin. (Ahonen ym. 2013.)

5.2 Aineiston keruu ja analyysi

Kirjallisuuskatsauksen aineiston keruun suoritimme 2.11.2016 - 28.11.2016. Elektronisessa tiedonhaussa käytimme Saimaan ammattikorkeakoulun Saimia Finna -hakuportaalia. Tietokantojen kartoituksen jälkeen valitsimme meille sopivimmiksi tietokannoiksi Medicin ja Aleksin. Lisäksi käytimme myös yliopistojen omia Finna -hakuportaaleita, missä on julkaistu hoitotieteellisiä väitöskirjoja tai pro gradu -tutkielmia. Englanninkielisiä suomalaisia hoitotieteellisiä julkaisuja haimme OVID-tietokannan kautta. Lopuksi teimme manuaalisen haun jo valikoidun aineiston lähdeluetteloista. Taulukossa 1 on kuvattu tiedonhaku hakusanoineen.

Tietokanta	Rajaus	Hakusanat	Osumat	Valittu
Medic	Lehden nimi tai julkaisutyyppi: Hoito-tiede tai Tutkiva hoitotyö tai väitöskirja tai pro gradu	päih*, *hoi*, *kuntout*, alko-holi*, kannabi*, (huum* NOT huumo*)	182	24
Aleksi	Lehden nimi: Hoito-tiede tai Tutkiva hoitotyö	päih*, *hoi*, *kuntout*, alko-holi*, kannabi*, (huum* NOT huumo*)	15	
Itä-Suomen, Oulun, Tampe-reen ja Turun yliopistojen ja Åbo akademin Finna-tietokannat	Julkaisutyyppi: Väi-töskirja tai pro gradu	päih*, *hoi*, *kuntout*, (huum* NOT huumo*), alko-holi*	554	1
OVID		intoxicant, con-trolled sun-btance, alcohol, care, nursing, finnish	5	
Manuaalinen haku				2
Yhteensä			756	27

Taulukko 1. Tiedonhaun prosessi

Valitsimme hakutuloksista aineistoksi valmiita suomalaisia hoitotieteellisiä vertaisarvioituja tutkimuksia. Tutkimuksien tuli olla empiirisiä, vastata ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme ja olla luettavissa kokotekstinä maksuttomasti. Emme rajanneet tutkimuksien ilmestymisajankohtaa. Poissuljimme hakutuloksista julkaisut, jotka eivät vastanneet oikeaa tieteenalaa, eivät vastanneet ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme, olivat maksullisia tai eivät olleet luettavissa kokotekstinä. Arvioimme ja valitsimme aineistoa ensiksi otsikkotasolla, sitten tiivistelmätasolla ja lopuksi kokotekstinä.

Tutkimuksista analysoitiin ainoastaan ne tutkimustulokset, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin eli kuvasivat jollain tavalla päihdehoitotyötä. Luimme valitun aineiston huolellisesti läpi useaan kertaan, minkä tuloksena pystyimme muodostamaan teemoja. Teemat muodostuivat tutkittujen aihepiirien perusteella ja niitä muodostui tuloksiin yhteensä seitsemän. Lisäksi analysoimme aineistom-

me tutkimuksissa esiintyneet sellaiset jatkotutkimushaasteet, jotka liittyivät päihdehoitotyöhön. Liitteeseen 1 olemme koonneet valitun aineiston tiivistetysti ja lisäksi kuvanneet jokaisen valituksi tulleen tutkimuksen oman tiedonhaunprosessin.

6 Aineiston kuvaus

Tutkimuksemme koostuu suomalaisista hoitotieteellisistä lehtiartikkeleista (n=6) ja suomalaisissa yliopistoissa valmistuneista väitöskirjoista (n=4) ja pro gradu – tutkielmista (n=17). Ne ovat ilmestyneet aikavälillä 2002 - 2015. Taulukossa 2 on lueteltu opinnäytetyössä analysoidut tutkimukset.

Tekijä(t). Vuosiluku. Julkaisutyyppi.	Julkaisun nimi
Alho, Kankkunen & Pietilä 2008. Artikkel.	Seksuaaliterveyden edistäminen ja äitiyden tukeminen päihdehuollossa: asiakkaan näkökulma
Behm 2015. Väitöskirja.	Ihanteet ja arki päihteiden käytön puheeksiottotilanteessa päivystysvastaanotoilla: eettisten periaatteiden toteutuminen
Behm 2005. Pro gradu.	Varhaisvaiheen päihdehoitotyö perusterveydenhuollossa
Hakala, Harju, Hänti, Koivunen & Välimäki 2014. Artikkel.	Päihtyneenä päivystyksessä: saako potilas hyvää hoitoa ja kohtelua?
Halonen & Paasivaara 2008. Artikkel.	Asiakkaiden kokemuksia päihdepalveluista
Heikkilä 2012. Pro gradu.	Alkoholin yhteys ensiavussa todettuihin tapaturmiin ja hoitohenkilökunnan asenteet ja osaaminen päihtyneen potilaan kohtaamisessa
Heiskanen 2009. Pro gradu.	Katkaisuhoitopotilaan voimavarojen tukeminen sairaanhoitajan kuvaamana
Hölttä 2006. Pro gradu.	"Muiden silmissä vaan häirikkö..": kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidon ja avun saannin haasteet
Inkinen 2004. Pro gradu.	Päihdehuollon sairaanhoitajan työn sisältö
Koivisto 2004. Pro gradu.	Huumeiden käyttäjien perhe, elämäntapa ja hoito
Korkea-ahoja 2002. Pro gradu.	Terveystietäjä nuoren yhdeksäsluokkalaisten päihteisiin liittyvän riskikäyttäytymisen ehkäisijänä
Lahtela, Laukkanen, Pietilä, Pirsanen & Varjoranta 2013. Artikkel.	Nuorten päihteiden käyttö ja voimavarat – kouluterveydenhoitajan toteuttaman varhaisen tuen interventio arviointi
Laitila. 2010 Väitöskirja.	Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä: fenomenografinen lähestymistapa
Laukkanen, Pietilä & Pirsanen 2006. Artikkel.	Nuoret ja päihteisiin liittyvä terveyskeskustelu – varhaisen puuttumisen menetelmien kehittäminen koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa
Leskinen 2014. Pro gradu.	Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten kokemuksia saamastaan tuesta ja hoidosta
Levänen 2006. Pro gradu.	Päihdetyötä tekevä sairaanhoitaja - "koskaan ei tiedä mistä se kipinä lähtee"
Lindberg & Suhonen 2012. Artikkel.	Hoitajien kohtaamat eettiset ongelmat suonensisäisten huumeidenkäyttäjien terveysneuvontapisteessä
Mantila 2007. Pro gradu.	"Ja että oltais niillä samoilla linjoilla" – Kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidon ja tuen haasteet ammattihenkilöstölle päihde- ja mielenterveyksessä
Mikkola 2004. Pro gradu.	Nuoret ja päihteet - Pilottitutkimus nuorten päihteiden käytön varhaisesta toteamisesta
Niittynen. 2002. Pro gradu.	Mielenterveys-, kriisi- ja päihdetyön suuntautumisopinnot suorittaneiden lähihoitajien ammattitaito heidän itsensä arvioimana
Oikarinen. 2002. Pro gradu.	Nuorten huumeettomuuden tukeminen: Valmistuvien terveydenhoitajaopiskelijoiden arviot osaamisvalmiuksistaan
Pirsanen. 2007. Väitöskirja.	Nuorten päihteettömyyden edistäminen: varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon.
Savolainen 2006. Pro gradu.	Asiakkaasta arvioijaksi: avioiva laadullinen tutkimus katkaisuhoidosta
Sutinen 2010. Väitöskirja.	Hoitomalli äitiys- ja lastenneuvolassa asioivien päihteitä käyttävien naisten hoitotyöhön.
Taipale 2005. Pro gradu.	Päihderiippuvainen raskaana oleva nainen, sosiaalinen tuki ja masennus
Tikkanen 2004. Pro gradu.	Epätoivon ja toivon dynaaminen prosessi huumeekuntoutuksessa aikuistuvien nuorten kuvaamana
Törmänen 2008. Pro gradu.	Päihdekuntoutuksen sisällöt ja pyrkimys asiakkaan elämänhallinnan lisäämiseen työntekijöiden näkökulmasta

Taulukko 2. Luettelo analysoiduista tutkimuksista (n=27)

Taulukossa 3 kuvataan opinnäytetyössä analysoidujen tutkimuksien lähestymistavat ja osallistujamäärät. Tutkimukset painottuvat selkeästi pro gradu -tutkielmiksi ja yleisin lähestymistapa tutkimuksissa oli laadullinen. Tutkimuksissa osallistujamäärät vaihtelivat muutamasta osallistujasta usean sadan osallistujan otantaan.

Julkaisutyyppi	Määrä aineistossa	Tutkimusmenetelmä laadullinen	Osallistujamäärän keskiarvo	Tutkimusmenetelmä määrällinen	Otoskoon keskiarvo
Väitöskirja	4	4	131	2	72
Pro gradu -tutkielma	17	13	23	5	125
Artikkeli	6	4	22	2	601

Taulukko 3. Analysoitujen tutkimuksien (n=27) lähestymistapa ja osallistujamäärät.

Opinnäytetyön aineisto muodostuu 27:stä tutkimuksesta. Artikkeleista (n=6) neljä on tehty laadullisella tutkimusmenetelmällä ja osallistujamäärä on keskiarvoltaan 22. Suurin osallistujamäärä on 57 ja pienin 6. Artikkeleista kaksi on tehty määrällisellä tutkimusmenetelmällä, joissa otoskoot ovat 839 ja 363. Kaikissa väitöskirjoissa (n=4) on käytetty laadullista tutkimusmenetelmää ja näiden tutkimusten osallistujamäärä keskiarvoltaan on 131. Suurin osallistujamäärä on 144 ja pienin 24. Kahdessa väitöskirjatutkimuksista on käytetty laadullisen menetelmän lisäksi myös määrällistä menetelmää ja näiden tutkimusten otoskoot ovat 133 ja 10. Pro gradu -tutkielmista (n=17) 13 on tehty laadullisella menetelmällä ja niiden osallistujamäärä on keskiarvoltaan 23. Suurin osallistujamäärä on 133 ja pienin 4. Yhdessä tutkimuksessa on laadullisen menetelmän lisäksi käytetty määrällistä menetelmää. Ainoastaan määrällisiä tutkimuksia on pro gradu -tutkielmista 4. Määrällisten tutkimuksien otoksen keskiarvo on 125, suurin otos 262 ja pienin 61.

7 Keskeiset tulokset

Analysoiduista tutkimuksista muodostuu tulokseksi seitsemän eri näkökulmasta päihdehoitotyötä käsittelevää teemaa. Suurimmaksi teemaksi nousee päihdehoitotyön sisältöjä ja menetelmiä käsittelevät tutkimukset (n=8). Myös hoitotyön-

tekijää päihdehoitotyön toteuttajana käsitteleviä tutkimuksia (n=6) ja päihdehoitoista asiakkuutta kuvaavia tutkimuksia (n=5) on aineistossa runsaasti. Lisäksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tapahtuvaa päihdehoitotyötä tarkastelevien tutkimuksien (n=5) osuus on huomattava. Selkeäksi teemaksi erottuvat äitiyttä päihdehoitotyön yhteydessä käsittelevät tutkimukset (n=4), kuten myös erityisesti huumeidenkäyttäjien hoitoon liittyvät tutkimukset (n=4). Hoitotyön opiskelijoiden päihdehoitotyön osaamista käsittelevät tutkimukset (n=2) muodostavat pienimmän teeman. Kuviossa 1 on havainnoitu kaikki tutkimuksissa muodostuneet teemat. Osa aineiston tutkimuksista kuuluu useampaan teemaan.

Kuvio 1. Aineistosta (n=27) muodostuneet teemat (n=7)

Opinnäytetyön aineiston tutkimukset tuovat esille monia jatkotutkimushaasteita, jotka olemme liittäneet niiden aihepiiriin ja hyödynnettävyyden perusteella syntyneiden teemojen yhteyteen.

7.1 Päihdehoitotyön sisällöt ja menetelmät

Opinnäytetyön aineiston tutkimuksissa paljon tutkituiksi aihepiireiksi nousevat päihdehoitotyön sisällöt, menetelmät sekä niiden vaikuttavuus ja haasteet. Näissä tutkimuksissa päihdehoitotyön piirteitä on tutkittu hoitotyöntekijöiden näkökulmasta. Erityisesti päihdetyössä työskentelevien hoitotyöntekijöiden työn sisältöä ja heidän työssään käyttämiä menetelmiä on tutkittu muutamassa aineiston tutkimuksessa (Behm 2005; Heiskanen 2009; Inkinen 2004; Törmänen 2008).

Päihdehuollossa työskentelevän sairaanhoitajan työnkuvaa tutkittaessa asiakastyö nousee keskeiseksi osa-alueeksi. Asiakastyön painotuksen katsottiin olevan hoitajan ja asiakkaan välisessä hoidollisessa keskustelussa, mutta työhön liittyi myös asiakkaan läheisten huomiointi. Hoitotyön toteuttaminen päihdehuollossa nähtiin kokonaisvaltaisena ja siinä painottui erityisesti asiakkaan hoidon tarpeen arviointi sekä psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen ja neuvonta. Hoidolliseen keskusteluun kuului sairaanhoitajien vastausten perusteella olennaisesti asiakkaan elämäntilanne, halu muutokseen, toivon tunne, vastuunottamisen edistäminen ja voimavarat. (Inkinen 2004.)

Katkaisuhoitopotilaan voimavarojen tukemista käsittelevän tutkimuksen tuloksissa ilmeni, että voimavarojen tukeminen vaatii sairaanhoitajalta monipuolista osaamista. Voimavarojen tukemisen osa-alueiksi nousivat muun muassa asiakkaan fyysisistä perustarpeista huolehtiminen, empaattinen kohtaaminen, tavoitteellinen keskustelu ja arjen tukeminen. (Heiskanen 2009.) Arjen säännöstely, välillinen ohjaaminen ja opettaminen olivat puolestaan niitä keinoja, jolla päihdekuntoutuksessa työskentelevät sairaanhoitajat ja sosionomit pyrkivät vaikuttamaan päihdekuntoutujan elämänhallintaan (Törmänen 2008).

Myös päihdekuntoutuksen sisältöä on tarkasteltu työntekijöitä haastatellen. Kuntoutustarpeen määrittely, päihteidenkäytön historian määrittely, omahoitoisuus, yksilökeskustelut, lääkärin vastaanotto, lääkehoito ja jatkohoito nousivat tutkimuksessa kuntoutujan yksilöllisen kuntoutuksen sisällöiksi. Päihdekuntoutukseen kuuluvat myös ryhmätoiminnallinen osio ja yhteisöllinen osio, johon kuuluu muun muassa omaisten kanssa työskentely. Työyhteisöön liittyvä sisältö

käsitti työssä huomioitavat asiat, koulutuksen, työnohjauksen ja käsitykset päihdeongelmista. (Törmänen 2008.)

Varhaisvaiheen päihdehoitotyötä käsittelevässä tutkimuksessa kuvattiin perusterveydenhuollon sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien käyttämiä menetelmiä alkoholin suurkulutukseen puuttumisen osalta. Hoitajien käyttämät toimintamallit päihdeongelman tunnistamisen jälkeen olivat tulosten mukaan puheeksiotto, tietoisuuden lisääminen, arviointi, jatkohoidon järjestämien ja muutoksen suunnittelu. (Behm 2005.) Tutkittaessa päivystys- ja ensiapuyksiköiden hoitohenkilökunnan päihtyneen potilaan kohtaamiseen ja liittyvää osaamista, ilmeni, että lyhytneuvonta eli mini-interventio ei ole tuttu päihteiden käyttöön puuttumisen menetelmä kaikille työntekijöille. Suurin osa henkilökunnasta koki pystyvänsä vaikuttamaan menetelmän käytöllä potilaiden päihteiden käyttöön melko huonosti. (Heikkilä 2012.)

Sairaanhoitajan käyttämien hoitomenetelmien suhteen päihdehuollossa painottuvia asioita olivat supportiivinen tuki, retkahdusten ehkäisy, motivoiva haastattelu, psykiatrisen hoitotyön menetelmät, hoitotyön yleiset auttamismenetelmät ja ratkaisukeskeinen terapia. Lisäksi käytetään laajasti verkostotyötä tai verkostoterapiaa. Työ päihdehuollossa on tutkimuksen mukaan monimuotoista ja edellyttää sairaanhoitajalta erityisosaamista. (Inkinen 2004.)

Erityisosaamisen tarve ilmeni myös päihdetyötä tekevän sairaanhoitajan toivon kokemuksista kuvaavassa tutkimuksessa. Huomioon otettavaksi seikaksi tämän tutkimuksen tuloksissa nousee muun muassa se, että päihdehoitotyössä on osattava ottaa huomioon mielenterveysongelmien ilmaantuvuus päihdesairauksien yhteydessä. (Levänen 2006.) Kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidon ja tuen haasteita ammattihenkilöstön näkökulmasta tutkittaessa selvisi, että tämä potilasryhmä asettaa monenlaisia haasteita päihdehoitotyölle. Niitä ovat muun muassa läheisten huomioiminen, lääkehoidon toteuttaminen ja jatkohoitoon liittyvät asiat. Päihde- ja mielenterveystyön perusosaamisen, kaksoisdiagnoosipotilaan lääkehoito, yhteistyöosaaminen ja moniammatillisuus nousivat osaamiseen ja koulutukseen liittyviksi haasteiksi. (Mantila 2007.)

Suomalaisessa hoitotieteessä on tutkittu myös sitä, millä menetelmin päihdehoitotyötä tekevät ammattilaiset tunnistavat asiakkaiden ongelmaisuuden ja mitä haasteita siihen liittyy (Behm 2015; Mantila 2007). Perusterveydenhuollon sairaanhoitajat ja terveydenhoitajat käyttivät monenlaisia keinoja tunnistukseen alkoholin suurkuluttajan. Näitä keinoja olivat sanallinen vuorovaikutus, havainnointi, arviointi ja yhteistyö. (Behm 2005.) Päivystysvastaanottojen työntekijät pitivät päihdeteidenkäytön puheeksiottoa tärkeänä. Puheeksiottotilanteet herättivät hoitajissa kuitenkin myös kielteisiä tunteita. Tilanteiden onnistumiseen vaikuttivat asiakkaan kyky ja tahto yhteistyöhön hoitajan kanssa. (Behm 2015.) Toinen asiakkaan ongelmallisuuden tunnistamisen haasteita tarkasteleva tutkimus käsittelee kaksoisdiagnoosipotilaita moniammatillisen työryhmän näkökulmasta. Kaksoisdiagnoosin tunnistaminen nähdään vaativana. Potilaan psyykinen oirehtiminen, sosiaalisen elämän vaikeudet ja kaoottinen päihteiden käyttö ovat niitä asioita, mihin kiinnitetään huomiota kaksoisdiagnoosia epäiltäessä. (Mantila 2007.)

Jatkotutkimushaasteet

Päihdehoitotyön sisältöjä ja menetelmiä koskien aineistomme tutkimuksissa on tuotu esiin aiheeseen liittyviä jatkotutkimushaasteita. Katkaisuhoidon arviointia työntekijän näkökulmasta on ehdotettu katkaisuhoidon asiakasnäkökulmasta tarkastelevassa tutkimuksessa (Savolainen 2006). Varhaisvaiheen päihdehoitotyötä tutkivassa väitöskirjassa esiin nousseet jatkotutkimushaasteet ovat puolestaan varhaisvaiheen päihdetyön ja ammattietiikan koulutusinterventiot, ulkomaisten tutkimusten soveltuvuus suomalaiseen päivystyshoitomalliin ja päihdeteidenkäytön puheeksiottotilanteiden kuvaus eri tutkimusmenetelmillä (Behm 2015). Varhaisvaiheen päihdehoitotyötä käsittelevässä tutkimuksessa jatkotutkimushaasteeksi nousi alkoholin suurkulutuksen puheeksiottotilanteiden puhekäytännöt (Behm 2005). Lisäksi voitaisiin tarkastella ulkomaisten tutkimusten soveltuvuutta suomalaiseen päivystyshoitomalliin ja kuvata päihdeteidenkäytön puheeksiottotilanteita eri tutkimusmenetelmillä. Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla myös varhaisvaiheen päihdehoitotyön ja monialaisen yhteistyön toimintamalli. (Behm 2015.) Päihdehoitotyöhön ja sen erityispiirteisiin liittyviä jatkotutkimusaiheita voisivat olla myös yhteistyö ja tehtävänjako päihdehoitotyössä (Inkinen 2004) sekä yhteistyömuodot sosiaali- ja terveydenhuollossa (Törmänen

2008). Kaksoisdiagnoosipotilaiden hoitoa käsittelevässä tutkimuksessa jatkotutkimuksen aiheeksi ehdotettiin moniammatillisen työskentelyn edistämistä (Mantila 2007).

7.2 Hoitotyöntekijä päihdehoitotyön toteuttajana

Suomalainen hoitotiede on tarkastellut päihdehoitotyötä tekeviä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia työssään. Muun muassa on tutkittu työntekijöiden asiantuntijuutta, heidän merkitystään sekä työhön liittyviä kokemuksia.

Päihdehoitotyön tekeminen edellyttää sairaanhoitajien itsensä mielestä tietynlaista asennetta ja erityisosaamista. Perustieto päihteistä, päihdesairauksien luonteesta ja riippuvuudesta on tarpeen, kuten myös hyvät vuorovaikutustaidot. Sairaanhoitajan on jatkuvasti kehitettävä omaa asiantuntijuuttaan. (Levänen 2006.) Hoitotyöntekijän asiantuntijuutta on arvioitu esimerkiksi nuorten ja terveydenhoitajan välisen päihteidenkäyttöön liittyvän terveystalkustelun tarkastelun yhteydessä. Tutkimuksessa nuoret arvioivat terveydenhoitajan luotettavaksi asiantuntijaksi. (Laukkanen, Pietilä & Pirskanen 2006.) Tätä tutkimusta käsittelemme kappaleessa *7.6 Päihdehoitotyö koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa*.

Päihdehoitotyöntekijän näkökulmasta on tutkittu myös toivon ilmaantumista ja merkitystä työssä. Toivo edistää päihdehoitotyötä tekevän sairaanhoitajan hyvinvointia, työmotivaatiota ja hoitoon sitoutumista. Kollegat, työryhmä, potilaat, organisaatio, yhteiskunta ja persoonalliset tekijät vaikuttavat toivon kokemiseen. Toivon kokemista uhkaavat esimerkiksi konfliktitilanteet potilaiden kanssa. (Levänen 2006.) Huumeiden käyttäjien parissa työskentelyä kuvaavassa tutkimuksessa sairaanhoitajat painottivat turvallisuutta työssä. Työntekijöiden omat asenteet, ammattitaidot, tiedot ja kokemus ovat heidän mukaansa työturvallisuuden vaikuttavia tekijöitä. (Koivisto 2004.)

Varhaisvaiheen päihdehoitotyötä kuvaavassa tutkimuksessa sairaanhoitajat ja terveydenhoitajat kokivat oman merkityksensä kuvaamisen päihdehoitotyössä haastavaksi. Ehkäisevän terveydenhuollon kokemusten perusteella hoitajan merkitystä kuvattiin suureksi. Tehtäviään ja merkityksiään hoitajat toivat esiin erilaisten roolien avulla. (Behm 2015.)

Päihdeasiakkaan kohtaamiseen voi työntekijöiden näkökulmasta liittyä monenlaisia eettisiä ongelmia. Yhdessä ongelmaksi nousi esimerkiksi asiakkaan itsemääräämisen kunnioittaminen ja potilaan fyysinen rajoittaminen työ- ja potilasturvallisuuden nimissä. Työn eettisten periaatteiden toteutumista vaarantavat myös muun muassa potilaan toiminnan ja päihtymyksen herättämät tunteet työntekijöissä. (Behm 2015.) Päihteidenkäyttäjien kohtaamiseen liittyviä eettisiä ongelmia on tutkittu myös terveysneuvontapistetyön osalta (Lindberg & Suho-
nen 2012). Tästä tutkimuksesta kerromme kappaleessa *7.7 Päihdehoitotyö ja huumeidenkäyttäjät*.

Hoitohenkilökunnan asenteet asiakasta kohtaan liittyvät myös päihdeasiakkaan kohtaamiseen liittyviin haasteisiin. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon päivystys- ja ensiapuyksikköjen henkilökunnan asenteet päihtyneitä asiakkaita kohtaan olivat sitä negatiivisempia, mitä enemmän kohtaamisia oli ollut (Heikkilä 2012). Erään sairaalan infektiotautien osaston hoitajat kuvasivat suhtautumisestaan huumeidenkäyttäjiin varauksellisemmaksi kuin muihin potilaisiin. Heidän kanssaan työskentelyä kuvattiin joskus jopa pelottavaksi. (Koivisto 2004.)

Jatkotutkimushaasteet

Teemaan liittyviä tutkimushaasteita nousee esille kahdessa aineistoomme valikoituneissa tutkimuksissa. Sairaanhoitajan työn tutkimista laadullisin menetelmin on ehdotettu viime jo ennen viime vuosikymmenen puoliväliä sairaanhoitajan työn sisältöä käsittelevässä tutkimuksessa (Inkinen 2004). Yksi jatkotutkimusidea, joka esitettiin suhteellisen tuoreessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa, on päivystysyksiköiden hoitohenkilökunnan työn tarkasteleminen ja heidän näkemyksien selvittäminen päihtyneiden potilaiden hoidosta päivystysyksikön selviämishoitoyksikössä. (Hakala, Harju, Hänti, Koivunen & Välimäki 2014). Päihdeasiakkaan kohtaamiseen liittyvää tutkimusta voitaisiin tehdä eettisten periaatteiden toteutumisesta eri potilasryhmien osalta ja eri sosiaali- ja terveysalan alueilla (Behm 2015).

7.3 Päihdehoitotyö ja hoitotyön opiskelijat

Hoitoalan opiskelijoiden päihdehoitotyön osaamista ja ammattitaitoa on arvioitu kahdessa tutkimuksessa (Niittynen 2002; Oikarinen 2002). Mielenterveys-, kriisi- ja päihdetyön suuntautumisopinnot suorittaneet lähihoitajaopiskelijat arvioivat ammattitaitonsa erittäin hyväksi. He kokivat ohjaavien periaatteiden tuntemisen, vuorovaikutuksen ja yhteisötaidot vahvimmiksi osaamisalueikseen. (Niittynen 2002.) Myös valmistuvat terveydenhoitajaopiskelijat arvioivat yhteistyö- ja vuorovaikutustaitonsa riittäviksi nuorten huumeettomuuden tukemisen osaamisvalmiuksia käsittelevässä tutkimuksessa. Lisäksi he tunnistivat hyvin huumekeiluihin liittyviä terveyshaittoja. (Oikarinen 2002.)

Huumausaineiden käyttötapojen ja käytön tunnistaminen oli terveydenhoitajaopiskelijoiden mielestä haastavaa (Oikarinen 2002). Lähihoitajaopiskelijoiden mielestä haasteelliseksi osoittautui puolestaan vuorovaikutus potilaan kanssa toisella kotimaisella kielellä. Suurin osa lähihoitajaopiskelijoista koki osaavansa auttaa paremmin päihdeongelmista kärsiviä aikuisia kuin nuoria, lapsia ja vanhuksia. (Niittynen 2002.)

Jatkotutkimushaasteet

Hoitotyön opiskelijoita käsittelevissä tutkimuksissa nousi esiin päihdehoitotyön koulutukseen liittyviä jatkotutkimushaasteita. Lähihoitajakoulutuksen osalta voitaisiin tutkia opettajien, työelämän edustajien, hoidettavien ja omaisten käsitystä lähihoitajan osaamisesta mielenterveys-, kriisi- ja päihdehoitotyössä sekä sitä, millaista ammattitaitoa oppisopimuskoulutus tarjoaa. Käsityksiä ammattitaidon kehittymisestä koulutuksen aikana ja valmistumisen jälkeen voitaisiin myös tutkia. (Niittynen 2002.) Jatkotutkimusaiheeksi nousee myös huumeita kokeilleen nuoren kohtaamisen osaamisvalmiuksien arviointi valmistuvien sairaanhoitajaopiskelijoiden osalta (Oikarinen 2002).

7.4 Päihde-eh托inen asiakkuus

Päihde-eh托isen asiakkuuden keskeiseksi teemaksi nousee asiakkaan kokemukset päihdehoitotyöstä. Päihde-eh托ista asiakkuutta on tarkasteltu paljon sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden asiakkaita haastatteleamalla. Päihde-

ehtoisella asiakkuudella tarkoitetaan asiakkaan hoitokontaktia sellaiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluun, josta hän saa päihteidenkäyttöön liittyvää hoitoa tai ohjausta.

Päihdepalveluita arvioivassa tutkimuksessa asiakkaat kertoivat palveluiden hyödyiksi niiden vaikuttavuuden heidän omaan päihteidenkäyttönsä sekä henkilökohtaiset psyykkiset ja sosiaaliset muutokset. Varhaisessa puuttumisessa, informaation antamisessa, palveluiden tarjonnassa ja niiden jatkuvuudessa on vielä asiakkaiden mukaan kehitettävää. (Halonen & Paasivaara 2008.) Katkaisuhoidopotilaat kokivat hoitonsa hyväksi ja saamansa avun asiantuntevaksi. Kehitettäviksi asioiksi he näkivät hoitoympäristön ja ryhmätoimintojen parantamisen, henkilökohtaisten keskustelujen organisoinnin ja niiden sisällöt, sekä asiakkaan osallisuuden huomioinnin jatko- ja lääkehoidosta puhuttaessa. (Savolainen 2006.)

Kun tarkasteltiin asiakkaan osallisuutta mielenterveys- ja päihdetyössä, mielenterveys- ja päihdepalveluiden asiakkaat ja työntekijät tarkoittivat käsitteellä asiakkaan asiantuntijuuden tunnistamista, joka toteutuu osallisuutena asiakkaan omaan hoitoon, sekä palveluiden järjestämiseen ja kehittämiseen. Asiakaslähtöisyys merkitsi lähinnä työntekijän työskentelytapaa. Se ilmeni kuitenkin myös organisaatioiden toiminnassa ja yhteistyösuhteissa. Osa asiakkaista ei kokenut, että asiakaslähtöisyys kuuluisi mielenterveys- ja päihdetyöhön. (Laitila 2010.)

Haastateltaessa kaksoisdiagnoosipotilaita, heidän omaisiansa ja heidän kanssa työskenteleviä ammattilaisia nousi esiin kaksoisdiagnoosipotilaan hoidon ja avun saantiin vaikuttavia tekijöitä. Palveluiden jäykkyys, epätarkoituksenmukaisuus ja tiedon puute nousivat hoidon ja avun saantia jarruttaviksi tekijöiksi. Myös piittaamattomuus, leimautuminen, epäinhimillinen kohtelu, syrjintä ja yksittäisten hoitopäätösten yhteydessä ilmenevä eriarvoisuus nousivat avunsaannin esteiksi. (Hölttä 2006.) Päihtyneenä päivystyksen selviämishoitoyksiköissä hoidetut potilaat puolestaan näkivät hoidon negatiivisiksi puoliksi kokemuksen itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta ja salassapitovelvollisuuden toteutumattomuudesta. He kuitenkin kuvailivat saamaansa hoitoa tehokkaaksi. Alkoholin käytön puheeksiotto koettiin hyödyllisenä. (Hakala ym. 2014.) Myös toisessa

päivystysvastaanottoa käsittelevässä tutkimuksessa päihteidenkäytön puheeksiottoa pidettiin tärkeänä ja hoitoon kuuluvana asiana (Behm 2015).

Päihteitä käyttävien äitien ja raskaana olevien naisten päihde-ehtoista asiakkuutta on tarkasteltu useissa hoitotieteellisissä tutkimuksissa. Näiden tutkimusten tuloksista kerrotaan enemmän kappaleessa *7.5 Päihdehoitotyö ja äitiys*.

Jatkotutkimushaasteet

Jatkotutkimushaasteita liittyen asiakkuuteen päihdehoitotyössä löytyi useasta aineistomme tutkimuksesta. Esiin nousseita haasteita ovat asiakkaan osallisuuden tukeminen ja kehittäminen, sekä omaisten käsitys asiakkaan osallisuudesta mielenterveys- ja päihdetyössä (Laitila 2010). Katkaisuhoitopotilaiden voimavarojen tukemista koskevassa tutkimuksessa esiin nousevat jatkotutkimusehdotukset ovat potilaan oma kokemus voimavarojen tukemisesta sekä potilaiden omaisten osallisuus voimavarojen tukemisessa. (Heiskanen 2009.) Päihtyneenä hoidettuja potilaita koskevia jatkotutkimushaasteita ovat potilaiden kokemukset hoidosta eri hoitoyksiköissä (Hakala 2014) ja heidän näkökulmansa siihen, miten hoitohenkilökunta suhtautuu päihdepotilaisiin sekä suhtautumisen vaikuttavuus hoitoon sitoutumiseen (Heikkilä 2012). Jatkossa voitaisiin tutkia myös kaksoisdiagnoosipotilaiden perheiden tarvitsemaa tukea (Mantila 2007), kuten myös tämän potilasryhmän kuntouttavaa päihdehoitotyötä. Kuntoutukseen liittyviä jatkotutkimushaasteita ovat myös kuntoutusprosessin jatkuvuuden turvaaminen ja kehittäminen, liikuntarajoitteisten henkilöiden päihdekuntoutus, jatkohoidon tutkiminen ja kehittäminen, toimenpiteet kuntoutujan motivaation ylläpitämiseksi sekä päihdehoitomallin kehittäminen päihdekuntoutukseen. (Törmänen 2008.)

Päihdehuollossa työskentelevän sairaanhoitajan työn sisältöä käsittelevässä tutkimuksessa jatkotutkimushaasteeksi nousi katkaisuhoitotyö asiakkaan näkökulmasta (Inkinen 2004). Myöhemmin tästä näkökulmasta on tutkittu ja arvioitu katkaisuhoidossa käytettäviä auttamismenetelmiä (Savolainen 2006).

Varhaisvaiheen päihdehoitotyötä kuvaavassa tutkimuksessa yhdeksi jatkotutkimushaasteeksi nousi alkoholin suurkuluttajan näkemykset hoitohenkilökunnan tekemästä varhaisvaiheen päihdehoitotyöstä. (Behm 2005). Toisessa varhais-

vaiheen päihdehoitotyöhön liittyvässä tutkimuksessa myös potilaat pääsivät kuvaamaan kokemuksiaan päihteidenkäyttöön liittyvistä puheeksiottotilanteista (Behm 2015).

7.5 Päihdehoitotyö ja äitiys

Päihdehoitotyöhön ja äitiyteen liittyvässä tutkimuksessa on selvitetty ja kuvattu pääosin päihdeongelmaisten äitien tukemista asiakkaiden näkökulmasta. Tutkimuksessa, joka käsitteli päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten kokemuksia saamastaan hoidosta ja tuesta päihdehuollossa ilmeni, että kokemukset olivat pääosin positiivisia. Naiset kokivat saaneensa kannustavaa ja ammattitaitoista tukea. Osa koki hoidon ja tuen kuitenkin tuomitsevaksi, sillä heitä oli syyllistetty tai uhattu ja heidän rehellisyyttään oli epäilty avoimesti. Tuen laatuun ja määrään vaikuttivat naisten elämäntilanteet, kokemukset, kuntoutuksen vaihe, henkilökunnan asenteet ja hoitopaikka. (Leskinen 2014.) Kun tutkittiin tuen antajia ja tuen laatua, ilmeni että päihderiippuvaiset raskaana olevat naiset saivat raskauden aikana konkreettista, emotionaalista ja päätöksen tekoon liittyvää tukea. Pysyvinä tukijoina olivat perhe ja ystävät. Lisäksi neuvola, sosiaalitoimi, terveys- ja sosiaalipuolen hoitohenkilöstö sekä muu ammattihenkilökunta toimivat tukijoina. Näiltä tahoilta tullut tuki arvioitiin toistuvaksi ja merkitykselliseksi asiakkaalle. Neuvolasta saatua tukea kuvattiin eniten emotionaaliseksi ja vähiten konkreettiseksi. Laitoshoidosta saatua tukea kuvattiin eniten konkreettiseksi ja vähiten päätöksentekoa tukevaksi. Avopuolella tuen laatu oli päinvastainen laitoshoidon verrattuna. Sosiaalitoimelta saadussa tuen muodoissa ei kuvattu olevan selkeitä eroja. (Taipale 2005.)

Kun selvitettiin äitien päihteettömyyttä tukevia tekijöitä, nousivat esiin toiveet yksilöllisestä ja pitkän hoidon mahdollistavasta hoitosuunnitelmasta (Alho, Kankkunen & Pietilä 2008), samoin kuin tutkittaessa päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten kokemuksia hyvästä tuesta, jota kuvattiin *riittävän pitkäkestoiseksi* (Leskinen 2014). Päihdehoitopalveluita käyttävien äitien kehittämisehdotuksia olivat myös parempi tiedottamine palveluista, avoimempi ja empaattisempi vuorovaikutus, terveysneuvonta sekä tukiverkoston ja vertaistuen karjoittaminen ja huomiointi. Toiveeksi nousi myös, että tukea mielenterveysongelmiin voitaisiin saada samalta taholta kuin tukea päihdeongelmiin. (Alho ym.

2008.) Tutkittaessa äitiys- ja lastenneuvoloissa työskentelevien päihdehoitotyön osaamista ilmeni, että yhteistyötä mielenterveyspalveluiden kanssa tehtiin hyvin vähän. (Sutinen 2010.)

Päihteitä käyttävien naisten ja äitiys- ja lastenneuvolassa työskentelevien työntekijöiden ja johtajien näkemyksistä päihdehoidosta ja päihdehoitotyön osaamisesta kehitetyn hoitotyönmallin tärkeimpänä kulmakivenä korostui motivoiva ja luottamuksellinen kohtaaminen. Muita teemoja mallissa olivat asiakkaan arviointi, ammatilliset työmenetelmät ja yhteistyön hyödyntäminen. Hoitomalli konkretisoi päihdehoitotyötä, päihteiden käytön tunnistaminen ja puheeksi ottaminen vahvistuivat ja moniammatillinen yhteistyö selkiytyi. Lisäksi perhe- ja kotikäyntitö, varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen ja verkostotyö muodostuivat työmenetelmiksi (Sutinen 2010).

Jatkotutkimushaasteet

Äitiydessä ja päihdehoitotyössä esille nousseet jatkotutkimushaasteet liittyvät päihdeongelmaisen raskaana olevan naisen saamaan tukeen vanhemmiltaan, työntekijöiden antaman tuen ja ohjauksen hyödyllisyyteen ja yhteistyön kehittämiseen peruspalvelujen ja päihdehuollon erityispalveluiden välillä. Myös sellaisen sosiaalisen tuen muodon löytäminen päihdeongelmaisille naisille, joka auttaa kestämaan stressitekijöitä, tekemään päätöksiä ja antamaan roolimalleja, olisi tärkeää. Tutkia voitaisiin myös jatkohoidon merkitystä. (Taipale 2005.) Haasteena on myös kehittää seksuaaliterveyttä edistävä ja päihteetöntä äitiyttä tukeva hoitotyönmalli (Alho ym. 2008) sekä toimivampaa interventiota, riskien ehkäisyä ja toipumista (Sutinen 2010). Lisäksi tulisi tutkia hoidon ja tuen vaikuttavuutta, pakkohoitoa, asenteita ja kotikäyntien mahdollisuutta kotonaoloa tukevan avohuollon interventiona (Leskinen 2014).

7.6 Päihdehoitotyö koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa

Aineistoomme valikoitui viisi tutkimusta, joissa käsitellään koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tapahtuvaa päihdehoitotyötä. Aihetta on käsitelty paljon erityisesti terveydenhoitajien ja nuorten näkökulmasta. Neljä tutkimuksista käsittelee koulu- tai opiskelijaterveydenhuollossa työskentelevän terveydenhoitajan työ-

kentelyä ja sen vaikuttavuutta (Korkeaoja 2002; Lahtela, Laukkanen, Pietilä, Pirskanen & Varjoranta 2013; Laukkanen ym. 2006).

Kun tutkittiin terveydenhoitajan työnkuvaa yhdeksäsluokkalaisten nuorten päih-teisiin liittyvän riskikäyttäytymisen ehkäisijänä, nousi esille terveydenhoitajan tekevän ehkäisevän työn erityispiirteitä. Vuorovaikutus, terveystiedon antami-nen, yhteisön jäsenenä toimiminen, riskikäyttäytymisen tunnistaminen, hoitoon ohjaaminen ja työn laadusta huolehtiminen ovat terveydenhoitajan käyttämiä keinoja riskikäyttäytymisen ehkäisyksi. (Korkeaoja 2002.)

Nuorten päihteidenkäyttöä ja siihen yhteydessä olevassa olevia taustatekijöitä selvittävässä tutkimuksessa ilmeni, että koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa työskentelevät terveydenhoitajat tunnistivat taustatekijöitä puutteellisesti. Tun-nistamatta jääneitä taustatekijöitä olivat muun muassa vanhempien puutteelli-nen huolenpito ja nuoren vähäinen päihdetietous. (Pirskanen 2007.) Kouluter-veydenhoitajan toteuttaman varhaisen tuen intervention vaikutusta selvittävässä tutkimuksessa ilmeni puolestaan, että suuri osa terveydenhoitajista ei tunnista-nut nuoren itsetunnon ja sosiaalisten taitojen yhteyttä nuoren voimavaroihin (Lahtela ym. 2013).

Terveydenhoitajan työn vaikuttavuutta on kuvattu kahdessa aineistoomme vali-koituneessa tutkimuksessa (Lahtela ym. 2013; Laukkanen 2006). Koulutervey-denhoitajan toteuttamalla varhaisella interventiolla ei näyttänyt olevan vaikutus-ta nuorten päihteidenkäytön määrään. Merkittävää vaikutusta interventiolla ei vaikuttanut olleen myöskään nuorten itsetunnon ja sosiaalisten suhteiden tuke-miseen. (Lahtela ym. 2013.) Terveydenhoitajan ammatillisuutta sekä nuoren ja terveydenhoitajan välistä terveystiedon keskustelua arvioivassa tutkimuksessa kuiten-kin ilmeni, että suuri osa nuorista koki terveystiedon keskustelulla olleen vaikutusta heidän suunnitelmiinsa vähentää päihteiden käyttöä. He myös arvioivat tervey-denhoitajan luotettavaksi asiantuntijaksi. Osa päih-teitä käyttävistä nuorista kui-tenkin koki, että terveydenhoitajalta saatu tuki päihteidenkäytön vähentämiseen oli vähäistä. (Laukkanen ym. 2006.) Yhdeksäsluokkalaisten nuorten terveydenhoitajat kuitenkin kertoivat haluavansa kehittää työtään sellaiseksi, missä nuor-ten omat tarpeet otetaan huomioon. Terveydenhoitajat halusivat myös olla kou-luyhteisössään terveystiedon asiantuntijoita. (Korkeaoja 2002.)

Yhdessä aineistoomme valikoituneessa tutkimuksessa käsiteltiin terveydenhoitajan näkökulmasta Kysely päihteiden käytöstä nuorille –lomaketta. Kouluterveydenhoidon, päihdesairaanhoidon, lastensuojelun ja oppilashuoltoryhmien asiantuntijat pitivät lomaketta tärkeänä ja tarpeellisena työvälineenä. Terveydenhoitaja saa lomakkeena avulla tietoa nuoren taustoista. Tutkimuksessa kuvattiin myös nuorten kanssa tehtävään päihdetyöhön liittyvää eettistä pohdintaa. Piiloviestiminen, nuoren kunnioittaminen itsenäisenä toimijana ja tuki työntekijän eettiselle toiminnalle nousivat pohdinnassa eettisiksi haasteiksi. (Mikkola 2004.)

Jatkotutkimushaasteet

Jatkotutkimusaiheita koskien koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tapahtuvaa päihdehoitotyötä löytyi useasta aineistomme tutkimuksesta. Tutkia voitaisiin erilaisten menetelmien vaikuttavuutta päihteisiin liittyvän riskikäytön ehkäisytyössä sekä keskeisimpiä eroja nuorten riskikäyttäytymisessä ja sen ehkäisyssä eri alueilla (Korkeaoja 2002). Nuorten päihdeongelmien ehkäisyn kehittämistä ehdotettiin myös uudemmassa tutkimuksessa (Laukkanen ym. 2006). Tutkittaessa kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidon ja tuen haasteita jatkotutkimusideaksi nousi ehkäisevän työn mahdollisuudet nuorten ja lasten osalta (Mantila 2007). Tutkimushaasteiksi nostettiin myös terveystalkustelun vaikuttavuus nuorten päihdetietoisuuteen, asenteisiin ja käyttäytymiseen pitkällä aikavälillä, sekä terveydenhoitajan näkökulma terveystalkustelusta, nuorten päihteidenkäytön taustalla olevista tekijöistä ja elämäntilanteen huomioimisesta. (Laukkanen ym. 2006). Nuorten päihteiden suurkulutukseen liittyviä taustatekijöiden tunnistamista terveydenhoitajan näkökulmasta on myöhemmin tutkittu. Tässä tutkimuksessa jatkotutkimushaasteiksi nousivat puolestaan varhaisen puuttumisen mallin soveltuvuus nuorten ja nuorten aikuisten päihteettömyyden tukemiseen, mallin käyttömahdollisuuksien laajentaminen, mallin soveltuvuus eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, terveydenhoitajien toimintamenetelmien kehittäminen ja nuorten päihteidenkäyttöön liittyvien ryhmäkeskustelujen toteuttaminen. (Pirskanen 2007.) Myös nuorten ja vanhempien välisen ryhmämuotoisten interventioiden kehittäminen ja arvioiminen on yksi esiin noussut jatkotutkimushaaste (Lahtela ym. 2013).

7.7 Päihdehoitotyö ja huumeidenkäyttäjät

Aineistostamme erottui selkeästi erityisesti huumeidenkäyttäjien hoitotyötä käsitteleviä tutkimuksia. Näkökulmat näissä tutkimuksissa liittyvät hoitotyöntekijän kohtaamiin haasteisiin (Koivisto 2004; Lindberg & Suhonen 2011), huumeisiin liittyvään osaamiseen ja asenteisiin (Oikarinen 2002) sekä huume kuntoutuksen asiakkaiden kokemuksiin (Tikkanen 2004).

Tutkittaessa hoitajien kokemuksia huumeita käyttävien hoidosta ilmeni, että työskentelyä huumeidenkäyttäjien parissa pidetään haastavana. Heihin suhtaudutaan varauksellisemmin kuin muihin potilaisiin. (Koivisto 2004.) Suonensisäisten huumeidenkäyttäjien terveysneuvontapistetyötä tutkittaessa taas ilmeni, että huumeidenkäyttäjien kohtaamiseen voi liittyä hyvin monenlaisia eettisiä ongelmia (Lindberg & Suhonen 2012). Työturvallisuus on hoitajien mielestä huumeidenkäyttäjien kanssa työskennellessä tärkeä seikka, kuten myös se, että hoitajat saavat tietoa erilaisista huumausaineista. Hoitajan ja huumeidenkäyttäjän ensikohtaamisessa asiakkaalle tehtävä tulohaastattelu, jossa kartoitetaan tarkasti potilaan huumeiden käyttö, nähdään erittäin tärkeänä asiana. Ongelmallista on kuitenkin se, että hoitajan on usein luotettava vain potilaan omiin kertomuksiin, mikäli potilaspapereista ei löydy merkintöjä liittyen huumeiden käyttöön tai hoitotaustaan. (Koivisto 2004.) Suonensisäisten huumeidenkäyttäjien terveysneuvontapisteessä tapahtuvassa asiakastyössä hoitajat näkivät ongelmaksi muun muassa asiakkaan moniongelmallisuuden, kuten esimerkiksi sen, että huumeongelmainen asiakas on raskaana. Eettisiä ongelmia olivat myös työntekijän ja asiakkaan näkemysten ristiriitaisuus, ammatillisen vuorovaikutuksen ongelmallisuus ja potilasoikeuksien toteutumattomuus. Työssä kohdataan myös periaatteiden ongelmallisuutta, työn organisoinnin haasteita ja palveluiden riittämättömyyttä. (Lindberg & Suhonen 2012.)

Suomalaisessa hoitotieteessä on tutkittu myös huume kuntoutuksen asiakkaita, minkä kautta on saatu julki heidän kokemuksiaan hoidosta ja sen merkityksestä. Huume kuntoutuksessa olevat aikuistuvat nuoret pitävät ulkopuolista tukea välttämättömänä huumeista irrottautumisessa. Hoitotyön osalta heidän toivoaan edistivät yhteisöllisyys kuntoutuksessa, lääkkeettömyys ja omahoitajakeskuste-

lut. Hoitajien toiminnalla ja sanomisilla on vaikutus nuoren huume kuntoutuksessa olevan potilaan toivon kokemiseen. (Tikkanen 2004.)

Osaamisvalmiuksia nuorten huumeettomuuden edistämässä, sekä asenteita nuorten huume kokeiluita kohtaan on selvitetty valmistuvien terveydenhoitajaopiskelijoiden osalta. Opiskelijat olivat tietoisia nuorten huume kokeiluihin liittyvistä tekijöistä ja niiden terveyshaitoista, mutta tieto huumausaineiden käyttöta-voista ja käytön tunnistamisesta osoittautui puutteelliseksi. Ilmeni, ettei päihdeopetus huumausaineista ja huumausainestrategiasta ollut koulutuksen aikana riittävää. Vuorovaikutustaidot huumeita kokeilleen nuoren kohtaamiseen arvioitiin hyväksi, mutta huumeettomuuden tukeminen nähtiin haasteellisenä. Opiskelijoiden suhtautuminen huume kokeiluihin oli suurimmilta osin kielteistä. (Oikarinen 2002.)

Jatkotutkimushaasteet

Huumeita päihdehoitotyön kontekstissa käsitelleet tutkimukset ilmentävät jatkotutkimushaasteita koskien muun muassa huumevalistuksen sisällön, menetelmien ja aineiston kehittämistä eri kohderyhmille (Koivisto 2004), sekä valmistuneiden tai työelämässä olevien sairaanhoitajien osaamisvalmiuksia kohdata huumeita kokeillut nuori (Oikarinen 2002). Lisäksi voitaisiin tehdä tutkimusta huume kuntoutuksessa olevien nuorten läheisten toivosta ja sekä hoitajien näkemyksistä nuorten toivosta (Tikkanen 2004). Päihdehoitotyötä tekevän sairaanhoitajan toivoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä on jo tutkittu (Levänen 2006). Terveysneuvontapistetyön vaikuttavuuteen ja tuloksellisuuteen, yhteiskunnan asenteisiin hoitajien työtä kohtaan ja eettisten ongelmien kokemiseen vaikuttavat taustatekijät olisivat myös toivottuja jatkotutkimusaiheita hoitotieteelle (Lindberg & Suhonen 2012).

8 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoitus oli kuvata, miten päihdehoitotyötä on tutkittu suomalaisessa hoitotieteessä. Tavoitteena oli luoda katsaus päihdehoitotyötä käsittelevien tutkimuksien keskeisistä tuloksista ja jatkotutkimusaiheista, sekä siitä, millaisin menetelmin ilmiöitä on tutkittu. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus osoittautui

sopivaksi menetelmäksi aiheen tarkasteluun, ja saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme.

Halusimme tarkastella opinnäytetyössämme vain sellaisia empiirisiä tutkimuksia, jotka kuvasivat päihdehoitotyötä. Osassa päihdehoitotyötä käsitteleviä tutkimuksia oli selvitetty myös muita asioita, kuten päihteiden käytön yleisyyttä, mutta otimme huomioon vain ne tutkimuskysymykset ja tulokset, jotka liittyivät hoitotyöhön. Löysimme lisäksi paljon hoitotieteellisiä tutkimuksia, jotka eivät kuvanneet päihdehoitotyötä, mutta niiden tuloksia voitaisiin hyvin hyödyntää päihdehoitotyössä. Tällaisia tutkimuksia emme kuitenkaan käsitelleet tutkimusessamme.

Opinnäytetyömme tuloksiin vaikuttaa, että kaikki suomalaiset hoitotieteelliset päihdehoitotyötä kuvaavat tutkimukset eivät olleet saatavillamme. Esimerkiksi Oulun yliopistossa tehdyt pro gradu –tutkielmat ja väitöskirjat olisivat olleet käytävissämme vain maksullisella tilauksella. Resurssiemme puitteissa kykenimme valitsemaan analysoitaviksi vain internetissä PDF-tiedostoina julkaistut tai Lappeenrannan tiedekirjastosta löytyneet lehtiartikkelit, pro gradu –tutkielmat ja väitöskirjat. Vaikka analysoitaviksi kelpaavia tutkimuksia olisi todellisuudessa ollut enemmän, tutkimukseemme kertynyt aineisto oli sen verran laaja, että kirjallisuuskatsauksemme antaa luotettavan kuvan päihdehoitotyötä käsittelevistä suomalaisista hoitotieteellisistä tutkimuksista.

Uusia suomalaisia päihdehoitotyötä käsitteleviä hoitotieteellisiä tutkimuksia on ilmestynyt myös aineiston keruuajankohdan jälkeen. Tästä esimerkkinä Leena Alhon väitöskirja, jossa kuvataan alkoholinkäytön varhaista puheeksiottoaöntekijöiden, esimiesten ja asiakkaiden näkökulmasta (Alho 2017).

Luokittelimme opinnäytetyössämme käsitellyt tutkimukset erilaisiin teemoihin. Vaikka pyrimme työssämme objektiivisuuteen, on selvää, että jollain toisella tutkijalla olisi voinut olla erilainen näkemys siitä, millaisia teemoja tutkimukset muodostavat. Toinen tutkija olisi myös voinut korostaa tutkimustulosten tarkastelussa ja vertailussa erilaisia asioita. Tehdessämme opinnäytetyötä yhdessä oli meidän kuitenkin helppo muodostaa yhtenäinen näkemys siitä, mitkä asiat kä-

sittelemissämme tutkimuksissa ovat olennaisia. Tämä antoi meille varmuutta siitä, että kirjallisuuskatsauksen tulokset ovat luotettavia.

8.1 Eettisyys

Toisin kuin haastattelussa, kirjallisuuskatsaukseen ei liity toisia osapuolia. Opinnäytetyössämme käsittelimme jo olemassa olevaa tietoa. Siitä huolimatta kirjallisuuskatsausta tehdessä on pohdittava työn eettisyyttä. Eettiset kysymykset koskevat kirjallisuuskatsauksen kohdalla tutkimuskysymyksen muotoilua ja tutkimusetiikan noudattamista työn jokaisessa vaiheessa (Ahonen ym. 2013). Tutkimuskysymyksemme ovat eettisesti relevantteja, koska ne ovat neutraaleja ja selkeästi rajattuja. Tutkimuskysymyksien on annettu mukautua suunnittelu- vaiheessa, mutta löytämämme aineisto ei ole johdatellut meitä muuttamaan tutkimuskysymyksiä varsinaisen opinnäytetyön kirjoittamisen aikana.

Opinnäytetyötä tehdessämme noudatimme hyvää tieteellistä käytäntöä, joka on edellytys sille, että tutkimus on eettisesti hyväksyttävä, luotettava ja sen tulokset ovat uskottavia. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tärkeää on myös arvostaa tutkijoiden tekemää työtä ja kohdella heidän julkaisujaan kunnioittavasti, kuten viittaamalla näihin asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.) Noudatimme huolellisuutta koko opinnäytetyöprosessimme ajan. Kirjasimme huolellisesti lähdeviitteet ja pyrimme tuomaan ilmi olennaisimpia asioita analysoimistamme tutkimuksista. Vaikka jotkut tutkimukset toivat esille enemmän tutkimuskysymyksiemme näkökulmasta hyödyllistä informaatiota, pyrimme kohteilemaan jokaista tutkimusta kunnioittavasti ja mahdollisimman tasa-arvoisesti.

8.2 Luotettavuus

Puhuttaessa kirjallisuuskatsauksesta luotettavuuskysymykset koskevat tutkimuskysymyksen ja valitun aineiston perustelua, analyysin perustelun vaikuttavuutta ja kirjallisuuskatsauksen johdonmukaisuutta (Ahonen ym. 2013). Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme määritteli tarkoin, millaista aineistoa tarvitsimme kirjallisuuskatsauksemme. Pohdimme yhdessä sopivia hakusanoja ja etsimme sopivia tutkimusartikkeleita eri tietokantoja hyödyntäen. Saimme aineis-

tonhakuun apua myös Lappeenrannan tiedekirjaston informaattikolta. Elektronisen haun lisäksi kävimme läpi kaikkien tarkastelemiemme tutkimuksien lähde-
luettelot. Dokumentoimme tarkasti tekemämme aineistonhaun.

Määrittelimme tarkkaan sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Jouduimme kuitenkin pohtimaan paljon eri tutkimuksien kohdalla sitä, kuvaavatko ne todella päihdehoitotyöhön liittyviä ilmiöitä. Jouduimme poissulkemaan kirjallisuuskatsauksetamme paljon tutkimuksia, jotka saattoivat esimerkiksi otsikon ja asiasanojen perusteella vaikuttaa sopivilta, mutta niissä ei varsinaisesti käsitelty päihdehoitotyötä. Käytimme tutkimuksien huolelliseen tarkasteluun paljon aikaa jo karsintavaiheessa, jotta saisimme koottua kirjallisuuskatsauksemme tarpeita vastaavan aineiston. Luotettavuutta tutkimusten arvioinnissa lisää se, että sen suorittaa vähintään kaksi henkilöä (Axelin ym. 2016, 28). Tutkimuksien sopivuutta tarkastaessa noudatimmekin niin sanottua kaksoistarkistusta, sillä koimme sen luotettavaksi tavaksi karsia pois kirjallisuuskatsaukseemme sopimatonta aineistoa.

Analysoidessamme tutkimuksia poimimme niistä kirjallisuuskatsauksemme näkökulmasta olennaisimmat asiat. Pyrimme tarkastelemaan ja kirjoittamaan tutkimuksista mahdollisimman objektiivisesti ja käsittelemällä niitä tasa-arvoisesti. Jotkut tutkimukset kuitenkin käsitelivät enemmän tutkimaamme aihepiiriä, kuin toiset, ja siksi niitä puitiin muita tutkimuksia enemmän tässä opinnäytetyössä. Perehdyimme aineistoomme tarkasti jo hyvin varhaisessa vaiheessa, joten tutkimukset ja niiden sanoma tulivat meille hyvin tutuiksi ja siten osasimme kuvaila tutkimuksia ja poimia niistä olennaisimmat tiedot.

Opinnäytetyömme työelämäohjaajana toimi terveystieteiden tohtori Minna-Maria Behm, jonka väitöskirja (Behm 2015) sekä pro gradu –tutkielma (Behm 2005) kuuluivat kirjallisuuskatsauksemme aineistoon. Hän osallistui opinnäytetyömme arviointiin.

8.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Kirjallisuuskatsauksemme ilmensi, että päihdehoitotyötä on tutkittu suomalaisessa hoitotieteessä varsin monipuolisesti, mutta jatkotutkittavaa ja uusia tutkimuskysymyksiä on edelleen runsaasti. Opinnäytetyötä tehdessämme tulimme

myös siihen johtopäätökseen, että laaja-alainen kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii erinomaisesti kartoittamaan jo olemassa olevaa tutkimustietoa, ja sitä mitä seuraavaksi olisi asianmukaista tutkia.

Tarkastelemamme väitöskirjat, pro gradu -tutkielmat ja lehtiartikkelit sisälsivät paljon ideoita siitä, miten päihdehoitotyötä voisi tulevaisuudessa tutkia. Opin-
näytetyömme tulokset tarjoavat siis jo itsessään paljon jatkotutkimusaiheita. Pohdimme myös itse, mitä ja millaisia asioita voitaisiin tutkia samalla tavalla kuin me tutkimme päihdehoitotyön kuvaamista tietyntylaisissa tutkimuksissa. Tarkastella voisi esimerkiksi päihdehoitotyötä käsitteleviä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä tai ulkomaisia hoitotieteellisiä tutkimuksia. Selvittää voisi myös, miten muita hoitotyön osa-alueita, kuten esimerkiksi äitiyshoitotyötä tai mielen-
terveyshoitotyötä on tutkittu suomalaisessa hoitotieteessä.

Kuviot

Kuvio 1. Aineistosta (n=27) muodostuneet teemat (n=7), s. 17

Taulukot

Taulukko 1. Tiedonhaun prosessi, s. 13

Taulukko 2. Luettelo analysoiduista tutkimuksista (n=27), s.15

Taulukko 3. Analysoitujen tutkimuksien (n=27) lähestymistapa ja osallistujamäärät, s. 16

Lähteet

Ahonen, S., Jääskeläinen, P., Kangasniemi, M., Liikanen, E., Pietilä, A. & Utriainen, K. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25(4), 291–301.

Alho, H., Brummer-Korvenkontio, H., Forsell, M., Kainulainen, H., Karjalainen, H., Kotovirta, E., Ollgren, J., Partanen, A., Rönkä, S., Seppälä, T., Varjonen, V. & Virtanen, A. 2014. Amfetamiinien ja opioidien ongelmakäytön yleisyys Suomessa 2012. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(5), 498-508.

Alho, L. 2017. Asiakkaiden alkoholinkäytön varhainen puheeksiotto terveyden- ja sosiaalihuollon peruspalveluissa. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Väitöskirja.

Alho, L., Kankkunen, P. & Pietilä, A. 2008. Seksuaaliterveyden edistäminen ja äitiyden tukeminen päihdehuollossa: asiakkaan näkökulma. *Tutkiva hoitotyö* 6(4), 23-29.

Axelin, A., Stolt, M. & Suhonen, R. 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku. Turun yliopisto.

Behm, M. 2005. Varhaisvaiheen päihdehoitotyö perusterveydenhuollossa. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Behm, M. 2015. Ihanteet ja arki päihteiden käytön puheeksiottotilanteessa päivystysvastaanotoilla: eettisten periaatteiden toteutuminen. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Väitöskirja.

Eriksson, K., Isola, A., Kyngäs, H., Leino-Kilpi, H., Lindström, U., Paavilainen, E., Pietilä, A., Salanterä, S., Vehviläinen-Julkunen, K. & Åstedt-Kurki, P. 2012. *Hoitotiede*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Hakala, T., Harju, S., Hänti, J., Koivunen, M. & Välimäki, M. 2014. Päihtyneenä päivystyksessä: Saako potilas hyvää hoitoa ja kohtelua? *Hoitotiede* 26(4), 275-286

Halonen, M. & Paasivaara, L. 2008. Asiakkaiden kokemuksia päihdepalveluista. *Hoitotiede* 20(5), 267-277.

Heikkilä, A. 2012. Alkoholien yhteys ensiavussa todettuihin tapaturmiin ja hoitohenkilökunnan asenteet ja osaaminen päihtyneen potilaan kohtaamisessa. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta, M. 2014. *Mieli ja terveys*. Helsinki: Edita.

Heiskanen, S. 2009. Katkaisuhoidopotilaan voimavarojen tukeminen sairaanhoitajan kuvaamana. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu – tutkielma.

Holmberg, J., Inkinen, M., Kurki, M., Partanen, A. & Salo-Chydenius S. 2015. Päihdehoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

HTTS 2016. Hoitotieteiden tutkimusseura. Hoitotiede lehti. <http://www.uef.fi/web/htts/hoitotiede-lehti>. Luettu 1.11.2016.

Huttunen, M. 2015 Alkoholiriippuvuus (Alkoholismi). Duodecim Terveyskirjasto. 13.11.2015. [http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artik-keli=dlk00196&p_haku=Alkoholiriippuvuus \(alkoholismi\)](http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artik-keli=dlk00196&p_haku=Alkoholiriippuvuus%20(alkoholismi)). Luettu 3.11.2016.

Hölttä, J. 2006. "Muiden silmissä vaan häirikkö..": kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidon ja avun saannin haasteet. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Inkinen, M. 2004. Päihdehuollon sairaanhoitajan työn sisältö. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Koivisto, L. 2004. Huumeiden käyttäjien perhe, elämäntapa ja hoito. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Korkeaoja, M. 2002. Terveystenhoitaja nuoren yhdeksäsluokkalaisten päihteisiin liittyvän riskikäyttäytymisen ehkäisijänä. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Lahtela, M., Laukkanen, E., Pietilä, A., Pirskanen, M. & Varjoranta, P. 2013. Nuorten päihteiden käyttö ja voimavarat – kouluterveydenhoitajan toteuttaman varhaisen tuen intervention arviointi. Hoitotiede 25(2), 118-129.

Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdehoitotyössä: fenomenografinen lähestymistapa. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Väitöskirja.

Laukkanen, E., Pietilä, A. & Pirskanen M. 2006. Nuoret ja päihteisiin liittyvä terveyskeskustelu – varhaisen puuttumisen menetelmien kehittäminen koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa. Hoitotiede 18(2), 58-68.

Leskinen, A. 2014. Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten kokemuksia saamastaan tuesta ja hoidosta. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20141378/urn_nbn_fi_uef-20141378.pdf. Luettu 8.12.2016.

Levänen, K. 2006. Päihdetyötä tekevä sairaanhoitaja - "koskaan ei tiedä mistä se kipinä lähtee". Kuopion yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu – tutkielma.

Lindberg, E & Suhonen, R. 2012. Hoitajien kohtaamat eettiset ongelmat suomensäisten huumeidenkäyttäjien terveysneuvontapisteessä. Hoitotiede 24(1), 50-61. <http://elektra.helsinki.fi/se/h/0786-5686/24/1/hoitajie.pdf>. Luettu 8.12.2016.

Mantila, S. 2007. "Ja että oltais niillä samoilla linjoilla" - Kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidon ja tuen haasteet ammattihenkilöstölle päihde- ja mielenterveystyössä. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Mikkola, L. 2004. Nuoret ja päihdeet - Pilottitutkimus nuorten päihdeiden käytön varhaisesta toteamisesta. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Niittynen, A. 2002. Mielenterveys-, kriisi- ja päihdetyön suuntautumisopinnot suorittaneiden lähihoitajien ammattitaito heidän itsensä arvioimana. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Oikarinen, J. 2002. Nuorten huumeettomuuden tukeminen – Valmistuvien terveydenhoitajaopiskelijoiden arviot osaamisvalmiuksistaan. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Pirskanen, M. 2007. Nuorten päihdeettömyyden edistäminen: varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Väitöskirja.

Päihdehuoltolaki 41/1986.

Saimaan ammattikorkeakoulu 2017. SoleOPS. Opintojaksokuvaukset. https://ops.saimia.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opet-tap_id=20115320&opettap_kohde=&so-leid=85351eb0991cfa65953c3f80d7a84a1e&stack=push. Luettu 7.9.2017. https://ops.saimia.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opet-tap_id=20140665&opettap_kohde=&so-leid=5062ecdbd2dabd70740bdfb8e45d10c6&stack=push. Luettu 7.9.2017.

Sairaanhoitajaliitto 2014. Fioca Oy. 30.7.2014 Tutkiva Hoitotyö -lehti. <https://sairaanhoitajat.fi/fioca-oy/tutkiva-hoitotyö/>. Luettu 3.11.2016.

Savolainen, M. 2006. Asiakkaasta arvioijaksi: arvioiva laadullinen tutkimus katkaisuhoidosta. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Sutinen, T. 2010. Hoitomalli äitiys- ja lastenneuvolassa asioivien päihteitä käyttävien naisten hoitotyöhön. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Väitöskirja. http://epublicati-ons.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0196-5/urn_isbn_978-952-61-0196-5.pdf. Luettu 8.12.2016.

Taipale, S. 2005. Päihderiippuvainen raskaana oleva nainen, sosiaalinen tuki ja masennus. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Tampereen yliopisto. 2010. Opiskelu. Opinnot ja opetus. Oppiaineet. Hoitotiede. <http://www.uta.fi/opiskelu/oppiaineet/hoitotiede.html>. Luettu 1.11.2016.

Tikkanen, K. 2004. Epätoivon ja toivon dynaaminen prosessi huume kuntoutuksessa aikuistuvien nuorten kuvaamana. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu 1.11.2016.

Törmänen, J. 2008. Päihdekuntoutuksen sisällöt ja pyrkimys asiakkaan elämänhallinnan lisäämiseen työnteekijöiden näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Tutkimus, tutkimuksen tekijä, julkaisutiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimuksen näkökulma ja tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset	Jatkotutkimushaasteet	Tiedonhaku
<p>Päihtyneenä päivystyksessä: saako potilas hyvää hoitoa ja kohtelua?</p> <p>Hakala, T., Harju, S., Hänti, J., Koivunen, M. & Välimäki, M. 2014.</p> <p>Hoitotiede 26(4), 275-286</p>	<p>Tarkoituksena selvittää päivystyksen selviämishoitoyksikössä hoidettujen päihtyneiden potilaiden kokemuksia saamistaan hoidosta.</p>	<p>Avoin haastattelu puhelimitse päivystyksen selviämishoitoyksikössä hoidetuille päihtyneille potilaille jälkikäteen.</p>	<p>Potilaat kuvasivat saamaansa hoitoa hyväksi ja tehokkaaksi. Keskusteluja ja alkoholinkäytön puheeksiottoa pidettiin hyödyllisenä ja pysäyttävänä. Osa koki itsemääräämisoikeutta rajoitettavan. Jotkut haastateltavista oli tyytymättömiä saamaansa kohteluun. Osa koki, ettei salassapitovelvollisuus toteutunut avoimien tilojen vuoksi.</p>	<p>Muissa vastaavissa hoitoympäristöissä päihtyneenä hoidettujen potilaiden näkökulmia hoidosta.</p> <p>Päivystysyksiköiden hoito-henkilökunnan työn tarkasteleminen ja heidän näkökulmiensa selvittäminen.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Lehden nimi: Hoitotiede</p> <p>Hakusana: päih*</p>
<p>Nuorten päihteiden käyttö ja voimavarat – kouluterveydenhoitajan toteuttaman varhaisen tuen intervention arviointi</p> <p>Lahtela, M., Laukkanen, E., Pietilä, A., Pirskanen, M. & Varjoranta, P. 2013.</p> <p>Hoitotiede 25(2), 118-129</p>	<p>Tarkoituksena selvittää kouluterveydenhoitajan toteuttaman varhaisen tuen intervention vaikutusta nuorten päihteiden käyttöön. Interventio sisältää yksilöllisen ja voimavaralähtöisen terveyst keskustelun nuoren kanssa.</p>	<p>Kysely nuorille ennen ja jälkeen kouluterveydenhoitajan toteuttaman intervention, sekä terveydenhoitajille toteutetun intervention jälkeen.</p>	<p>Huomattava osa terveydenhoitajista ei osannut tunnistaa nuoren itsetuntoa tai sosiaalisia taitoja suhteessa heidän voimavaroihin ja kyselyllä saatuihin tuloksiin. Terveydenhoitajan interventiolla ei näyttänyt olevan vaikutusta nuorten päihteiden käytön määrään ja erityisesti nuorten sosiaalisten suhteiden ja itsetunnon tukeminen jäi vähäiseksi.</p>	<p>Ryhmämuotoisten interventioiden kehittäminen ja arvioiminen nuorten ja vanhempien välillä.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Lehden nimi: Hoitotiede</p> <p>Hakusana: päih*</p>

<p>Hoitajien kohtaamat eettiset ongelmat suonensisäisten huumeidenkäyttäjien terveysneuvontapisteessä</p> <p>Lindberg, E. & Suhonen, R. 2012.</p> <p>Hoitotiede 24(1), 50-61</p>	<p>Tarkoituksena kuvata millaisia eettisiä ongelmia suonensisäisten huumeidenkäyttäjien terveysneuvontapisteessä työskentelevät hoitajat kohtaavat työssään.</p>	<p>Avoin haastattelu terveysneuvontapisteessä työskenteleville hoitajille.</p>	<p>Asiakastyössä ongelmiksi nousivat asiakkaiden moniongelmallisuus, näkemysten ristiriitaisuus, ammatillisen vuorovaikutuksen ongelmallisuus ja potilasoikeuksien toteutumattomuus.</p> <p>Asiakastyön kontekstiin liittyviä ongelmia ovat haittoja vähentävän työn periaatteiden ongelmallisuus, työn organisoinnin ongelmallisuus sekä ulkopuolisten palveluiden riittämättömyys.</p>	<p>Eettisten ongelmien kokeamiseen vaikuttavat taustatekijät terveysneuvontapisteissä.</p> <p>Yhteiskunnan ja muun terveydenhuollon asenteet terveysneuvontapistetyötä kohtaan.</p> <p>Työn vaikuttavuus ja tulokellisuus.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Lehden nimi: Hoitotiede</p> <p>Hakusana: päih*</p>
<p>Seksuaaliterveyden edistäminen ja äitiyden tukeminen päihdehuollossa: asiakkaan näkökulma</p> <p>Alho, L., Kankkunen, P. & Pietilä A. 2008.</p> <p>Tutkiva Hoitotyö 6(4), 23-29</p>	<p>Tarkoitus selvittää päihdehoitopalveluita käyttäneiden äitien kehittämisehdotuksia seksuaaliterveyden edistämistä ja äitiyden tukemista päihdehuollossa.</p>	<p>Teemahaastattelu päihdehoitopalveluita käyttäneille asiakkaille, jotka olivat äitejä.</p>	<p>Seksuaaliterveyden edistämistä koskevien ehdotuksien aiheita olivat palveluista tiedottaminen, keskusteleminen aiheesta, tukiverkoston kartoittaminen sekä terveysneuvonta. Tärkeäksi koettiin myös asiakkaan tarpeiden kartoittaminen ja asiakkaan osallisuuden vahvistaminen.</p> <p>Päihteettömyyden tukemiseksi äidit ehdottivat muun muassa yksilöllistä ja pitkän hoidon mahdollistavaa hoitosuunnitelmaa, mielenterveys- ja päihdehoidon keskittämistä samaan hoitopaikkaan, perheen ja vertaistuen huomiointia, avointa ja empaattista vuorovaikutusta ja rakentavaa tunteiden käsittelyä.</p>	<p>Hoitomallien kehittäminen seksuaaliterveyttä edistävälle ja päihteetöntä äitiyttä tukevalle hoitotyölle.</p> <p>Äidin päihteettömyyttä ja seksuaaliterveyttä edistävien interventioiden vaikutavuuden arviointi.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Lehden nimi: Tutkiva hoitotyö</p> <p>Hakusana: päih*</p>

<p>Asiakkaiden kokemuksia päihdepalveluista</p> <p>Halonen, M. & Paasivaara, L. 2008.</p> <p>Hoitotiede 20(5), 267-277</p>	<p>Tarkoituksena kuvata millaisina asiakkaat kokevat päihdepalvelut.</p>	<p>Puolistrukturoitu teema-haastattelu päihdepalveluille käyttäville asiakkaille.</p>	<p>Asiakkaat kokivat muutokset omassa päihteidenkäytössään, sekä psyykkiset ja sosiaaliset muutokset päihdepalveluiden hyödyiksi. Kehitettäviä asioita palveluissa asiakkaiden mielestä oli varhainen puuttuminen, informaation antaminen ja palveluiden tarjonnan sekä niiden jatkuvuuden kehittäminen.</p>	<p>Mittarin luominen päihdehoitomenetelmien vaikuttavuuden ja päihdehoidon laadun tutkimiseen.</p> <p>Palveluohjausmallin kehittäminen päihdehuoltoon.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Lehden nimi: Hoitotiede</p> <p>Hakusana: päih*</p>
<p>Nuoret ja päihteisiin liittyvä terveyskeskustelu – varhaisen puuttumisen menetelmien kehittäminen koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa</p> <p>Laukkanen, E., Pietilä, A. & Pirskanen, M. 2006.</p> <p>Hoitotiede 18(2), 58-68</p>	<p>Tarkoituksena selvittää, millaiseksi nuoret arvioivat terveydenhoitajan ammatillisuuden ja asiantuntijuuden, sekä millaiseksi nuoret arvioivat päihteidenkäyttöön liittyvän terveyskeskustelun terveydenhoitajan kanssa.</p>	<p>Puolistrukturoitu kysely ja muutama avoin kysymys 14-18 –vuotiaille nuorille.</p>	<p>Terveydenhoitaja arvioitiin luotettavaksi asiantuntijaksi. 65% nuorista koki, että terveyskeskustelulla oli vaikutuksia heidän suunnitelmiinsa vähentää päihteiden käyttöä. Neljännes päihteitä käyttävistä tai tupakoivista nuorista jotka halusivat vähentää päihteiden käyttöä, kokivat terveydenhoitajan tuen muutokseen vähäisenä.</p>	<p>Nuorten päihdeongelmien ehkäisyn kehittäminen.</p> <p>Terveyskeskustelun vaikutavuus nuorten päihdetietoisuuteen, asenteisiin ja käyttäytymiseen pitkällä aikavälillä.</p> <p>Terveydenhoitajan näkökulma terveyskeskustelusta, nuorten päihteidenkäyttöön liittyvistä taustatekijöistä ja elämäntilanteen huomioimisesta. (Pirskanen 2007.)</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Lehden nimi: Hoitotiede</p> <p>Hakusana: päih*</p>

<p>Ihanteet ja arki päihteiden käytön puheeksiottotilanteissa päivystysvastaanotoilla: eettisten periaatteiden toteutuminen.</p> <p>Behm, M. 2015.</p> <p>Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto</p>	<p>Tarkoituksena kuvata varhaisvaiheen päihdetyötä, eettisten periaatteiden toteutumista ja kehittämistarpeita päivystysvastaanotoilla. Tavoitteena luoda toimintamalli varhaisvaiheen päihdetyöhön ja monialaiseen yhteistyöhön.</p>	<p>Yksilöhaastattelut päivystysvastaanottojen työntekijöille ja potilaille. Fokusryhmähaastattelu päihdetyön asiantuntijoille.</p>	<p>Työntekijöillä ei ollut yksiselitteistä kuvaa varhaisvaiheen päihdetyöstä. Päihteiden käytön puheeksiottoa pidettiin tärkeänä. Nämä tilanteet kuitenkin herättivät työntekijöissä kielteisiä tunteita. Asiakkaat pitivät niitä osana hoitoa. Työntekijät nostivat esiin eettisiä ongelmia koskien päihtyneitä potilaita. Varhaisvaiheen päihdetyön toteutumiseen vaikuttivat muun muassa päivystyksen luonne ja toimintamallit. Asiantuntijoissa huolta herättivät työntekijöiden osaaminen ja asenteet.</p>	<p>Eettisten periaatteiden toteutuminen siten, että saadaan tietoa erilaisista potilasryhmistä ja muista sosiaali- ja terveysalan alueista.</p> <p>Ammattietiikan ja varhaisvaiheen päihdetyön koulutusinterventiot.</p> <p>Ulkomaisten tutkimuksien soveltuvuus suomalaiseen päivystyshoitomalliin.</p> <p>Päihteidenkäytön puheeksiottotilanteiden kuvaaminen muilla tutkimusmenetelmillä.</p> <p>Tässä tutkimuksessa luodun toimintamallin tarkastelu.</p>
<p>Asiakkaan osallisuus mielen-terveys- ja päihdetyössä: fenomenografinen lähestymistapa</p> <p>Laitila, M. 2010.</p> <p>Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata asiakkaan osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä mielen-terveys- ja päihdetyössä asiakkaan ja työntekijän näkökulmasta.</p>	<p>Mielenterveys- ja päihdepalveluiden asiakkaiden ja työntekijöiden avoin haastattelu.</p>	<p>Asiakkaan osallisuus tarkoitti palveluiden käyttäjien asiantuntijuuden tunnustamista. Asiakkaan osallisuus toteutuu kolmella eri tavalla: osallisuus omaan hoitoon ja kuntoutukseen, palveluiden kehittämiseen ja järjestämiseen. Asiakaslähtöisyydellä tarkoitettiin lähinnä työntekijöiden tapaa tehdä työtä. Asiakkaista osa koki ettei asiakaslähtöisyys kuulu mielen-terveys- ja päihdetyöhön. Asiakaslähtöisyys ilmeni organisaatioiden toiminnassa, ammattilaisen toiminnassa ja yhteistyösuhteissa.</p>	<p>Asiakkaan osallisuuden toteutuminen.</p> <p>Asiakkaan osallisuuden kehittäminen esimerkiksi osallistavan toimintatutkimuksen avulla.</p> <p>Läheisten ja omaisten käsitykset asiakkaan ja omaisten osallisuudesta.</p>

<p>Hoitomalli äitiys- ja lastenneuvolassa asioivien päihteitä käyttävien naisten hoitotyöhön</p> <p>Sutinen, T. 2010.</p> <p>Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata työntekijöiden ja päihteitä käyttävien naisten näkemyksiä naisten hoidosta ja työntekijöiden päihdehoitotyön osaamisesta. Tarkoituksena on myös kehittää äitiys- ja lastenneuvolassa asioivien päihteitä käyttävien naisten hoitotyönmalli ja arvioida sitä.</p>	<p>Kyselyitä ja esseitä työntekijöille. Lisäksi tarkasteltiin muun muassa kokousmuistioita ja muistiinpanoja.</p> <p>Haastattelu johtajille.</p> <p>Haastattelu ja kysely päihteitä käyttäville neuvolassa asioiville naisille. Lisäksi tarkasteltiin tiivistelmiä terveydenhoitajan ja asiakkaan välisistä yksilötapaamisista.</p>	<p>Työntekijöiden mielestä hoitomalli konkretisoi työtä päihteitä käyttävien naisten kanssa. Motivoiva kohtaaminen korostui hoitomallin kulmaksi. Työntekijöiden päihteiden käytön tunnistamisen ja puheeksiottamisen taidot vahvistuivat. Varhaisvaiheen päihdetyö oli vähäistä, mutta työmenetelmät olivat monipuolisia. Hoitomallin myötä moniammatillinen yhteistyö selkiytyi, työote muuttui aktiivisemmaksi ja yhteistyökumppaneita hyödynnettiin tehokkaammin.</p>	<p>Tietoa päihteitä käyttäviltä naisilta ja työntekijöiltä esimerkiksi toimivista interventioista ja toipumisesta.</p> <p>Mitattavan tiedon kerääminen naisten päihteiden käytön erityispiirteistä ja työmenetelmien sisällöistä terveyden edistämisen ja riskien ehkäisyn näkökulmasta.</p> <p>Tässä tutkimuksessa kehitetyn mallin systemaattinen testaaminen.</p>
<p>Nuorten päihteettömyyden edistäminen: varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon</p> <p>Pirskanen, M. 2007.</p> <p>Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto</p>	<p>Tarkoituksena kuvata nuorten päihteidenkäyttöä ja siihen yhteydessä olevia taustatekijöitä nuorten ja terveydenhoitajien tunnistamina. Tavoitteena luoda varhaisen puuttumisen malli nuorten päihteettömyyden tukemiseksi ja arvioida sitä.</p>	<p>Puolistrukturoitu kysely nuorille ennen terveystarkastusta ja terveystarkastuksen jälkeen kysely nuorille ja terveydenhoitajille.</p> <p>Fokusryhmähaastattelu terveydenhoitajille ja heidän yhteistyökumppaneilleen.</p>	<p>Terveydenhoitajat tunnistivat puutteellisesti joitakin päihteiden suurkulutukseen liittyviä nuorten taustatekijöitä, joita olivat vanhempien puutteellinen huolenpito, äidin alhainen koulutustaso, vähäinen päihdetietous ja ystävien tuki.</p> <p>Varhaisen puuttumisen malli arvioitiin sopivaksi muutamin korjauksin.</p>	<p>Kyseisen mallin soveltuvuus nuorten aikuisten päihteettömyyden tukemiseen.</p> <p>Mallin vaikuttavuus nuorten päihteiden käytön ehkäisyyn.</p> <p>Terveydenhoitajien toimintamenetelmien kehittäminen.</p> <p>Nuorten päihteidenkäyttöön liittyvien keskustelujen toteuttaminen nuorten muodostamissa ryhmissä.</p> <p>Mallin käyttömahdollisuuksien laajentaminen esimerkiksi Internettiin.</p> <p>Mallin soveltuvuus muissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.</p>

<p>Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten kokemuksia saamastaan tuesta ja hoidosta</p> <p>Leskinen, A. 2014.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten kokemuksia saamastaan tuesta ja hoidosta.</p>	<p>Teemahaastattelu päihdehoidossa oleville naisille.</p>	<p>Kaikki vastaajat olivat saaneet tukea ja hoitoa varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukemiseen halutesaan. Tutkimukseen osallistuneiden naisten elämäntilanteilla, kokemuksilla, kuntoutuksen vaiheella, sekä henkilökunnan asenteilla ja hoitopaikalla oli vaikutusta saadun tuen laatuun ja määrään. Saatu hoito ja tuki koettiin pääosin ammattitaitoiseksi ja kannustavaksi, mutta osaltaan myös tuomitsevaksi.</p>	<p>Kotikäyntien mahdollisuus kotonaoloa tukevana avohuollon interventiona.</p> <p>Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten asenteet.</p> <p>Pakkohoidon mahdollisuus vakavimmissa päihdetapauksissa.</p> <p>Hoidon ja tuen vaikuttavuus.</p>	<p>Tietokanta: Itä-Suomen yliopiston Finna</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* & hoi*</p>
<p>Alkoholin yhteys ensiavussa todettuihin tapaturmiin ja hoitohenkilökunnan asenteet ja osaaminen päihtyneen potilaan kohtaamisessa</p> <p>Heikkilä, A. 2012.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.</p>	<p>Tarkoitus kuvata hoitohenkilökunnan päihdehoitotyön osaamista ja asenteita päihtyneisiin potilaisiin.</p>	<p>Survey-tutkimus, strukturoitu kysely perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon päivystys- ja ensiapuyksiköiden hoitohenkilökunnalle.</p>	<p>Mitä enemmän kontakteja päihtyneisiin asiakkaisiin oli, sitä negatiivisempia asenteet olivat.</p> <p>Mini-interventio termi ei ollut tuttu kolmannekselle vastaajista. Kaksi kolmasosaa vastaajista koki, että he pystyvät vaikuttamaan melko huonosti potilaiden päihteidenkäyttöön mini-intervention avulla. Kaksi kolmasosaa vastaajista koki osaavansa motivoida päihdeongelman potilaan haluamaan hoitoa.</p>	<p>Asiakkaan kokemus hoitohenkilökunnan suhtautumisesta ja sen vaikutus hoitoon sitoutumiseen.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>

<p>Katkaisuhoitopotilaan voimavarojen tukeminen sairaanhoitajan kuvaamana</p> <p>Heiskanen, S. 2009.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata katkaisuhoitopotilaan voimavarojen tukemista.</p>	<p>Avoin yksilö- ja ryhmähaastattelu erään katkaisuhoito-osaston sairaanhoitajille.</p>	<p>Sairaanhoitajat mainitsivat voimavarojen tukemiseksi fyysisistä perustarpeista huolehtimisen, potilaan empaattisen kohtaamisen, vaihtoehtojen ratkaisujen etsimisen, tavoitteelliset keskustelut, ryhmät ja vertaistuen sekä arjessa ja elämässä kokonaisuudessaan tukemisen.</p>	<p>Potilaiden kokemus voimavarojen tukemisesta hoidossaan.</p> <p>Potilaiden omaisten osallisuus voimavarojen tukemiseen.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>
<p>Päihdekuntoutuksen sisällöt ja pyrkimys asiakkaan elämänhallinnan lisäämiseen työntekijöiden näkökulmasta</p> <p>Törmänen, J. 2008.</p> <p>Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata päihdekuntoutuksen sisältöjä ja miten ja millä keinoilla pyritään vaikuttamaan kuntoutujan elämänhallinnan lisääntymiseen. Tavoitteena hahmottaa päihdekuntoutuksen teemoja.</p>	<p>Teemahaastattelu päihdekuntoutusta tekeville sairaanhoitajille ja sosionomeille.</p>	<p>Kuntoutuksen sisältö jakautui neljään osioon: Kuntoutujan yksilöllinen osio, joka sisältää kuntoutustarpeen määrittelyn, päihteiden käytön historian, omahoitajuuden ja yksilökeskustelut, lääkärin vastaanoton, lääkehoidon ja jatkohoidon. Ryhmätoiminnallinen osio, joka sisältää sisäiset ja ulkoiset ryhmät. Yhteisöllinen osio, joka sisältää omaisten kanssa työskentelyn, jakson pituuden, sisäiset tehtävät ja retkahtamisen hoidon aikana. Työyhteisöllinen osio, joka sisältää työssä huomioitavat asiat, käsitykset päihdeongelman syntymisestä, työnohjauksen ja koulutuksen.</p> <p>Elämänhallintaan pyrittiin vaikuttamaan välillisesti ohjaamalla ja opettamalla sekä säännöllistämällä arkea.</p>	<p>Sosiaali- ja terveyshuollon yhteistyömuodot.</p> <p>Kuntoutusprosessin jatkuvuuden turvaaminen ja kehittämisen.</p> <p>Liikuntarajoitteisten henkilöiden päihdekuntoutusmahdollisuudet.</p> <p>Jatkohoidon tutkiminen ja kehittäminen.</p> <p>Hoitotyön toimenpiteet kuntoutujan motivaation ylläpitämiseksi.</p> <p>Perhehoitomallin kehittäminen päihdekuntoutukseen.</p> <p>Kuntouttavan päihdehoitotyön kehittäminen kaksoisdiagnosipotilaille.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: *kuntout* AND *päih*</p>

<p>”Ja että oltais niillä samoilla linjoilla” Kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidon ja tuen haasteet ammattihenkilöstölle päihde- ja mielenterveystyössä</p> <p>Mantila, S. 2007.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata moniammatillisen työryhmän kohtaamia haasteita kaksoisdiagnoosipotilaiden ja heidän läheistensä auttamisessa.</p>	<p>Ryhmähaastattelu moniammatillisille ryhmille, joiden osallistujilla kontakti kaksoisdiagnoosipotilaisiin.</p>	<p>Kaksoisdiagnoosin tunnistaminen on vaativaa. Huomiota kiinnitetään suoran tiedon saamisen lisäksi muun muassa potilaan psyykkiseen oirehdintaan, sosiaalisen elämän vaikeuksiin ja kaotettuihin päihteiden käyttöön. Yhteisiä haastealueita niin perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja päihdepalveluiden piirissä olivat läheisten huomiointi, lääkehoidon toteuttaminen ja jatkohoitoon liittyvät asiat. Osaamisen ja koulutuksen haasteet olivat päihde- ja mielenterveystyön perusosaamiseen, kaksoisdiagnoosipotilaan lääkahoitoon, yhteistyöosaamiseen ja moniammatillisuuteen liittyviä.</p>	<p>Kaksoisdiagnoosipotilaan perheiden tarvitsema tuki.</p> <p>Tulevaisuuden kuntoutumishaasteet kaksoisdiagnoosipotilaiden ja erityisesti huumekäyttäjien ikääntyessä.</p> <p>Preventiivisen työn mahdollisuudet erityisesti lasten ja nuorten kohdalla.</p> <p>Moniammatillisen työskentelyn edistäminen.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>
<p>Päihdetyötä tekevän sairaanhoitajan toivo – ”koskaan ei tiedä mistä se kipinä lähtee”</p> <p>Levänen, K. 2006.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata päihdetyötä tekevän sairaanhoitajan toivoa ja sitä vahvistavia ja uhkaavia tekijöitä. Lisäksi kuvataan pätevyyttä, jota päihdetyön tekeminen sairaanhoitajalta edellyttää.</p>	<p>Avoin haastattelu päihdetyötä tekeville sairaanhoitajille. Ryhmä- ja yksilöhaastattelu.</p>	<p>Päihdetyö edellyttää sairaanhoitajalta erityisosaamista. Päihdetyötä tekevän sairaanhoitajan toivoa vahvistavat ja uhkaavat tekijät ovat persoonalliset tekijät, kollegat, työryhmä, potilaat, organisaatio ja yhteiskunta. Toivo on työssä merkittävä voimavara. Kokemukset toivosta edistävät sairaanhoitajan hyvinvointia.</p>	<p>-</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>

<p>"Muiden silmissä vaan häirikö.": kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidon ja avun saannin haasteet</p> <p>Hölttä, J. 2006.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena selvittää hoidon ja avun saannin esteitä kaksoisdiagnoosipotilaille.</p>	<p>Fokusryhmähaastattelut kaksoisdiagnoosipotilaille, potilaiden omaisille ja potilaiden kanssa työskenteleville.</p>	<p>Hoidon ja avunsaannin esteiksi nousivat palveluiden jäykkyys ja epätarkoituksenmukaisuus, tiedon puute ja tiedonkulkuun liittyvät vaikeudet, eriarvoisuus yksittäisten hoitopäätösten suhteen, syrjintä, epäinhimillinen kohtelu, piittaamattomuus ja leimautuminen.</p>	<p>-</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>
<p>Asiakkaasta arvioijaksi: arvioiva laadullinen tutkimus katkaisuhoidosta</p> <p>Savolainen, M. 2006.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata päihdehuollon erityispalvelujen katkaisuhoidossa käytettäviä auttamismenetelmiä asiakkaiden näkökulmasta sekä arvioida menetelmien toimivuutta.</p>	<p>Teemoiteltu ryhmähaastattelu katkaisuhoidon osaston asiakkaille.</p>	<p>Auttamismenetelmät jakautuvat fyysisesti voimavaroja palauttaviin ja vahvistaviin, psyykkisesti hyvinvointia edistäviin, päihderiippuvuudesta selviytymistä tukeviin, elämänhallintaa lisääviin, sosiaalisia suhteita vahvistaviin ja turvallisuuden tunnetta tukeviin menetelmiin. Yleiskuva hoidosta oli myönteinen ja asiakkaat kokivat pääosin saavansa apua ja hoitoa asiantuntevasti. Kehitettäviksi asioiksi asiakkaat mainitsivat henkilökohtaisten keskustelujen sisällöt ja organisoinnin, asiakkaan osallisuuden huomioinnin jatko- ja lääkehoidon suhteen sekä hoitoympäristön ja ryhmätoimintojen parantamisen.</p>	<p>Katkaisuhoidon arviointi työntekijöiden näkökulmasta.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>

<p>Varhaisvaiheen päihdehoito-työ perusterveydenhuollossa</p> <p>Behm, M. 2005.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata perusterveydenhuollon sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien tekemää varhaisvaiheen päihdehoitotyötä erityisesti alkoholin suurkulutuksen näkökulmasta.</p>	<p>Avoin essee ja teemahaastattelu perusterveydenhuollossa työskenteleville sairaanhoitajille ja terveydenhoitajille.</p>	<p>Hoitajat tunnistivat alkoholin suurkuluttajan sanallisen vuorovaikutuksen, havainnoinnin, arvioinnin ja yhteistyön avulla. Hoitajien käyttämiä toimintamalleja olivat puheeksiotto, tietoisuuden lisääminen, arviointi, muutoksen suunnittelu ja jatkohoidon järjestäminen. Terveiden edistäminen koettiin vaivatomaksi varhaisvaiheen päihdetyön tilanteissa, mutta merkityksen kuvaaminen koettiin vaikeaksi. Perusterveydenhuollossa tarvitaan lisää osaamista ja yhtenäistä näkemystä varhaisvaiheen päihdehoitotyön toimintamallien tueksi.</p>	<p>Tarvittavan osaamisen määrittely.</p> <p>Alkoholin suurkulutuksen puheeksiottotilanteiden puhekäytännöt.</p> <p>Alkoholin suurkuluttajan näkemys varhaisvaiheen päihdehoitotyöstä. (Behm 2015)</p>	<p>Manuaalinen haku</p>
<p>Päihderiippuvainen raskaana oleva nainen, sosiaalinen tuki ja masennus</p> <p>Taipale, S. 2005.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata päihderiippuvaisten raskaana olevien naisten sosiaalisen tuen laatua, jotka ovat heidän tukenaan raskauden aikana ja tuen useutta.</p>	<p>Haastattelu strukturoidulla kyselylomakkeella päihderiippuvaisille raskaana oleville naisille.</p>	<p>Tukea saatiin konkreettisesti, emotionaalisesti ja päätöksen teossa. Pysyvä tukijoina olivat perhe ja ystävät, joihin suurin osa tutkittavista oli yhteydessä viikoittain tai kuukausittain. Lisäksi tukena toimi neuvola, sosiaalitoimi, terveys- ja sosiaalipuolen hoitohenkilöstö sekä muu ammattihenkilökunta. Neuvolasta saatiin eniten emotionaalista ja vähiten konkreettista tukea. Laitoshoidossa saatiin eniten konkreettista ja vähiten päätöksen tekoon avustavaa tukea, avopuolella tulokset olivat päinvastaiset. Sosiaalitoimelta saadun tuen muodoissa ei ollut selkeitä eroja.</p>	<p>Vanhempien tuki päihderiippuvaiselle raskaana olevalle tyttarelleen.</p> <p>Sosiaalisen tuen muoto, mikä auttaa kestämaan stressitekiä, antamaan roolimalleja ja auttamaan päätöksenteossa?</p> <p>Tuen ja ohjauksen muoto, mikä on raskaana oleville päihdeongelmaisille naisille hyödyllisin.</p> <p>Jatkohoidon merkitys.</p> <p>Yhteistyön kehittäminen peruspalveluiden ja päihdehuollon erityispalveluiden välillä.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>

<p>Nuoret ja päihteet – Pilottitutkimus nuorten päihteiden käytön varhaisesta toteamisesta</p> <p>Mikkola, L. 2004.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena arvioida AUDIT- testin ja Kouluterveys-tutkimuksen kysymyksistä kehitettyä Kysely päihteiden käytöstä nuorille -lomaketta terveydenhoitajan näkökulmasta. Tarkoituksena myös kuvata nuorten päihteidenkäyttöön ja heidän kanssaan tehtävään päihdetyöhön liittyvää eettistä pohdintaa.</p>	<p>Fokusryhmähaastattelu kouluterveydenhoidon, päihdesairaanhoidon, lastensuojelun ja oppilas-huoltoryhmien asiantuntijoille.</p>	<p>Asiantuntijat pitivät lomaketta hyvin tarpeellisenä ja tärkeänä. Suurimman hyödyn lomakkeesta saa lomakkeen täyttävä nuori, joka voi pohtia suhdettaan päihteisiin. Lomakkeen avulla terveydenhoitaja saa tietoa nuoren taustoista. Eettisessä pohdinnassa esiin nousi piiloviestiminen, nuoren kunnioittaminen itsenäisenä toimijana asiakassuhteessa ja tuki työntekijän eettiselle toiminnalle.</p>	-	<p>Manuaalinen haku</p>
<p>Päihdehuollon sairaanhoitajan työn sisältö</p> <p>Inkinen, M. 2004.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata päihdehuollon sairaanhoitajien työn sisältöä.</p>	<p>Strukturoitu kysely erilaisissa päihdehuollon yksiköissä työskenteleville sairaanhoitajille.</p>	<p>Työ sisälsi monenlaista asiakastyötä painottuen kuitenkin asiakkaan ja hoitajan väliseen kahdenkeskeiseen hoitosuhteeseen, johon kuului palveluohjaus, arviointi, tukeminen, neuvonta ja opettaminen. Hoidollisessa keskustelussa painottui tilanne, tavoite, voimavarat, muutos, suhteet, toivo ja vastuunotto. Myös läheisten huomiointi ja tukiverkoston rakentaminen kuuluivat suurimman osan työnkuvaan. Eniten käytettyjä päihdehoitomenetelmiä olivat retkahdusten ehkäisy, ratkaisukeskeinen terapia, motivoiva haastattelu ja kognitiivinen terapia. Lisäksi konsultointi, ohjaus ja työn suunnittelu liittyivät työhön.</p>	<p>Sairaanhoitajan työn tutkiminen laadullisin menetelmin. (Behm 2005, Levänen 2006, Törmänen 2008, Heiskanen 2009)</p> <p>Yhteistyö ja tehtävänjako päihdehuollon tiimeissä.</p> <p>Katkaisuhoito asiakkaan näkökulmasta. (Savolainen 2006)</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>

<p>Huumeiden käyttäjien perhe, elämäntapa ja hoito</p> <p>Koivisto, L. 2004.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata suomalaisen huumehoidon nykytilaa ja hoitajien kokemuksia huumeita käyttävien nuorten hoidosta. Lisäksi tarkasteltiin hoitajien kokemuksia huumeiden käyttäjästä.</p>	<p>Teemahaastattelu erään sairaalan potilaille ja hoitajille.</p>	<p>Huumeiden käyttäjien parissa työskentelyä kuvattiin haastavaksi ja heihin suhtauduttiin varauksellisesti. Tarpeelliseksi koettiin koulutuksen ja tiedon saanti markkinoilla olevista huumaussaineista ja katkaisuhoidosta. Turvallisuutta työssä painotettiin vahvasti. Työturvallisuuteen vaikuttavat työntekijän omat asenteet, ammattitaidot, tiedot ja kokemus. Potilaalle tehtävä huumeiden käyttöä kartoittava tulohaastattelu oli hoitajien mielestä tärkeä. Ongelmaksi koettiin tietojen luotettavuus. Hoitajan on usein luotettava vain huumeiden käyttäjän kokemuksiin.</p>	<p>Huumevalistus muille kohderyhmille: sisällön, menetelmien ja aineiston kehittäminen.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>
<p>Epätoivon ja toivon dynaaminen prosessi huume kuntoutuksessa aikuistuvien nuorten kuvaamana</p> <p>Tikkanen, K. 2004.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena kuvata huume kuntoutuksessa olevien aikuistuvien nuorten toivon prosessia ja sen tiedostamista tukevia ja vaikeuttavia tekijöitä.</p>	<p>Avoimia ja puolistrukturoituja yksilöhaastatteluja ja puolistrukturoituja ryhmähaastatteluja huume kuntoutuksessa oleville nuorille.</p>	<p>Nuorten mielestä ulkopuolisen tuki on välttämätön huume maailmasta irrottautumiselle. Kuntoutukseen meneminen on vaikeaa, mutta helpottavaa. Alussa toivon kokeminen on haurasta retkahamisen ja sääntöjen noudattamisen vaikeuden takia. Omahoitajakeskustelut, yhteisöllisyys, lääkkeettömyys ja hoidon konkretisoituminen tuki toivon lisääntymistä. Hoitajan toiminnalla ja sanomisilla oli myös merkitys nuorten toivon kokemiseen.</p>	<p>Huume kuntoutuksessa olevien nuorten läheisten toivo.</p> <p>Hoitajien oma toivo työssään (Levänen 2006) ja näkemys nuorten toivosta.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>

<p>Nuorten huumeettomuuden tukeminen: Valmistuvien terveydenhoitajaopiskelijoiden arviot osaamisvalmiuksistaan</p> <p>Oikarinen, J. 2002.</p> <p>Pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena selvittää millaiseksi ammattikorkeakoulussa opiskelevat terveydenhoitajaopiskelijat arvioivat koulutuksen päättyessä ammatilliset osaamisvalmiutensa nuorten huumeettomuuden edistämiseksi. Lisäksi selvitetään valmistuvien terveydenhoitajien asenteita nuorten huume kokeiluja kohtaan.</p>	<p>Puolistrukturoitu kysely opintonsa päätösvaiheessa oleville terveydenhoitajaopiskelijoille.</p>	<p>Valmistuvat terveydenhoitajaopiskelijat tiedostivat hyvin nuorten huumeekokeiluihin liittyvät tekijät ja terveyshaitat. Puutteita ilmeni tiettyjen huumausaineiden käyttötapoihin ja käytön tunnistamiseen. Moniammatillisen yhteistyön tekeminen ja vuorovaikutustaidot arvioitiin riittäviksi. Nuorten huumeettomuuden tukeminen koettiin kuitenkin haasteelliseksi. Opiskelijoista 86% suhtautui kielteisesti huumeekokeiluihin.</p>	<p>Valmistuvien tai työelämässä olevien sairaanhoitajien osaamisvalmiudet kohdata huumeita kokeillut nuori.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>
<p>Terveydenhoitaja nuoren yhdeksäsluokkalaisen päihteisiin liittyvän riskikäyttäytymisen ehkäisijänä</p> <p>Korkeaaja, M. 2002.</p> <p>Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena on kuvata terveydenhoitajan työtä 9. luokkalaisten nuorten päihteiden käyttöön liittyvän riskikäyttäytymisen ehkäisyssä sekä sitä, miten hän haluaisi kehittää omaa työtään riskikäytön ehkäisijänä.</p>	<p>Teemahaastattelu yhdeksäsluokkalaisten terveydenhoitajille.</p>	<p>Terveydenhoitajien toiminnassa oli tunnistettavissa seuraavat ehkäisevän työn alueet: vuorovaikutuksen keinoin vaikuttaja, terveystiedon antaja, yhteisön jäsenenä toimija, riskikäyttäytymisen tunnistaja ja hoitoon ohjaaja, työn laadusta huolehtija. Terveydenhoitajat halusivat kehittää työtään nuorten omat tarpeet huomioon ottavaan suuntaan. Esiin nousi myös halu opettaa aineopinoissa opetussuunnitelman mukaista terveystietoa ja olla kouluyhteisön terveystiedon asiantuntija.</p>	<p>Erilaisten menetelmien vaikutavuus.</p> <p>Eri alueiden keskinäiset erot nuorten riskikäyttäytymisessä ja ehkäisytyössä.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>

<p>Mielenterveys-, kriisi- ja päihdetyön suuntautumisopinnot suorittaneiden lähihoitajien ammattitaito heidän itsensä arvioimana</p> <p>Niittynen, A. 2002.</p> <p>Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena tarkastella mielenterveys-, kriisi-, ja päihdetyön erikoistumisopintojen suorittaneiden lähihoitajien koulutuksessa saavutettua ammattitaitoa heidän itsensä arvioimana.</p>	<p>Puolistrukturoitu kysely valmistuneille mielenterveys-, kriisi-, ja päihdetyön erikoistumisopinnot suorittaneille lähihoitajille.</p>	<p>Vastaajat arvioivat ammattitaitonsa erittäin hyväksi. Parhaat taidot lähihoitajilla olivat toimintaansa ohjaavien periaatteiden tuntemisessa, sekä vuorovaikutus- ja yhteisötaidoissa. Vuorovaikutus potilaan kanssa toisella kotimaisella kielellä arvioitiin kaikkein heikoimmin hallittavaksi asiaksi. Noin puolet vastaajista kokivat osaavansa auttaa päihdeongelmaisia aikuisia melko hyvin tai erittäin hyvin. Alle puolet vastaajista kokivat osaavansa melko hyvin tai erittäin hyvin auttaa päihdeongelmista kärsiviä vanhuksia ja nuoria.</p>	<p>Sama kysely tai haastattelu opettajille, työelämän edustajille, hoidettaville ja heidän omaisilleen.</p> <p>Oppisopimuskoulutuksen tarjoama ammattitaito.</p> <p>Käsitykset ammattitaidon kehittymisestä koulutuksen aikana ja valmistumisen jälkeen.</p>	<p>Tietokanta: Medic</p> <p>Julkaisutyyppi: Pro gradu</p> <p>Hakusanat: päih* AND *hoi*</p>
--	---	--	---	--	---